

SAMORZĄD MIEJSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH
POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU MIAST
I SPRAWOM GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

WYDAWCA: ZWIĄZEK MIAST POLSKICH.

REDAKTOR: HENRYK GROTOWSKI.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:

WARSZAWA, MAZOWIECKA Nr. 7. TEL. 107-11.

Ceny ogłoszeń:

Prenumerata:	kwartalna	Zł.	9	1 strona za tekstem	Zł.	100
"	półroczna	"	18	1/2 strony "	"	50
"	roczna	"	36	1 strona przed tekstem	"	150
Pojedynczy zeszyt miesięczny	"	"	3	1/2 strony "	"	75
				Zewnętrzna strona okładki	"	200
				Wewnętrzna "	"	180
				Ustępstwo dla miast 10 ⁰ / ₀ .		

Ogłoszenia miast o wakujących stanowiskach w gospodarce miejskiej oraz zgłoszenia na te stanowiska umieszczane będą bezpłatnie w dziale pośrednictwa pracy.

Treść zeszytu luty 1927 r.

	Str.
1) Inż. W. R a b c z e w s k i: „Budowa wodociągów i kanalizacji w miastach polskich“	63
2) Kronika.	
a) Z życia miast	84
b) Miejskie nagrody literackie	99
3) Kronika Zagraniczna:	
a) Ustrój miejski w różnych krajach (Szwecja, Norwegja)	103
4) Przegląd wydawnictw	111
5) Komunikaty:	
a) T-wo ogródków działkowych	113
b) Czy radni mają prawo do podania odwołania przeciwko decyzji władzy nadzorczej o unieważnienie uchwały Rady Miejskiej	114

Budowa wodociągów i kanalizacji w miastach polskich.

II. Przepisy o budowie i utrzymaniu kanalizacji w nieruchomościach.

Z chwilą zaprowadzenia w mieście kanalizacji, to znaczy kolektorów głównych, odprowadzających ścieki do oczyszczalni, i sieci kanałów ulicznych, powstaje kwestja unormowania sposobów dołączania do tych kanałów poszczególnych nieruchomości, jak również i trybu użytkowania ich.

Brak odnośnych przepisów, jako też i ścisłego ich przestrzegania, pociągałyby za sobą taką niedoskonałość urządzeń kanalizacyjnych nieruchomości, która w znacznej mierze, a nawet całkowicie, anulowałaby wszystkie te dodatnie wpływy, jakie wywiera kanalizacja na zdrowotny stan miasta. Wobec tego zazwyczaj i na szerokim świecie kulturalnym dołączanie nieruchomości do kanałów i użytkowanie ich są normowane przepisami, obejmującymi zarówno gospodarczą, jak też i techniczną stronę. Przepisy te wydawane są przez rady miejskie i po zatwierdzeniu przez odnośne władze stają się przepisami obowiązującymi.

Ze wszech stron byłoby bardzo pożądanem, ażeby przepisy te naogół dla wszystkich miast były możliwie jednostajne. A więc przemawiają za tem motywy społeczno - prawne, gdyż wszelkie prawo, a przepisy te są właśnie prawem, nabiera większej mocy, snadniej jest pojmowane przez społeczeństwo i przestrzegane, łatwiej nagina społeczeństwo do posłuchu, gdy jest w mniejszej ilości odmian, a możliwie nawet unifikowane; żyjemy w czasach wzmożonego komunikowania się i udzielania się, a więc wszelka rozbieżność prawnych norm życia wywołałaby nawet pewną nieufność do tych praw. Poza tem za ujednostajnieniem przepisów przemawiają względy techniczne: brak ujednostajnienia przepisów spowodowałaby rozbieżność technicznego ujęcia sprawy, co godziłoby już w podstawy jakości i trwałości tych urządzeń, oraz celowości ich, jako urządzeń sanitarno - technicznych; byłoby to nawet niebezpieczne ze względu na wielką odmienność fachowców i instalatorów, którzy się trudnią budową tych urządzeń. Wreszcie i względy gospodarcze całkowicie są po stronie ujednostajnienia przepisów: stwarza to dla instalatorów większą łatwość ujęcia przepisów i dostosowywanie się do nich, co już prowadzi ku potanieniu wykonania; ponad to, ujed-

nostajnienie przepisów jest już pewną normalizacją przedmiotu, co w znakomity sposób ułatwia przemysłowi łatwiejsze dostosowanie się do wymagań, a stąd i obniżenie kosztów produkcji i potaniecie jej w handlu. A zresztą wymogi zdrowotne, które są dobitnie określone i jasne, mogą mieć rozwiązanie tylko ujednolajnione.

Jednakże ta jednolajność przepisów nie może być li-tylko kopjowaniem ich, a to ze względów różnolajności systemów kanalizacji (ogólnospławny, rozdzielczy), warunków klimatycznych (zagłębienie przewodów), warunków topograficznych (przepompowywanie) i wogóle odmiennych warunków lokalnych.

Wobec tego, iż obecnie szereg miast polskich ma na ukończeniu zaprowadzanie u siebie kanalizacji i kwestja połączeń z nią oddzielnych nieruchomości jest już wysoce aktualną, niżej podaję projekt takich przepisów, opracowany przeze mnie w myśl uchwały prezydentów miast: Częstochowy, Lublina, Piotrkowa i Radomia, powziętej na konferencji, odbytej w czerwcu 1926 roku w Warszawie w Biurze Zarządu Związku Miast Polskich.

Przepisy te dla ujednolajnienia, o którym była mowa wyżej, mają za pierwowzór projekt przepisów dla m. st. Warszawy, opracowany zasadniczo w kwietniu — czerwcu 1926 r. przez Komisję, wyłonioną z ramienia Stowarzyszenia Techników Polskich w Warszawie i składającą się z prof. J. Radziszewskiego i inżynierów F. Bąkowskiego, W. Orynowskiego, J. Pomorskiego, W. Rabczewskiego, M. Strassburgera i Z. Wendrowskiego. Zasadnicza różnica między projektem przepisów dla m. st. Warszawy a niżej podanym jest ta, że Warszawa ma ogólnospławny system kanalizacji, gdy miasta w Polsce, obecnie zaprowadzające kanalizację, stosują przeważnie system rozdzielczy, wobec czego poniższe przepisy są przeznaczone właśnie dla miast z rozdzielczym systemem kanalizacji.

Poza tem projekt przepisów przewiduje wszystkie lokalne odmiennolajności, wymogi techniki nowoczesnej, jak również przymus kanalizacyjny, bez którego zdrowotne, techniczne i ekonomiczne znaczenia kanalizacji byłyby narażone na wielkie ryzyko, a nawet chybiałyby celu. Tylko usuwanie ścieków z posiadłolajności za pomocą kanalizacji wytwarza w nich najwłasciwsze warunki zdrowotne, a więc uchylanie się od tego — praktyka zaś szeregu miast notuje podobne uchylania się — spowoduje wyniki wręcz przeciwnie.

Wymiary urządzeń kanalizacyjnych odpowiadają określonym ilościom ścieków i pomniejszenie tych ostatnich, mogłoby mieć miejsce w razie niedołączenia do sieci kanalizacyjnej znaczniejszej ilości posiadłolajności, mogłoby spowodowywać nawet zaburzenia w tej sieci (zatkanie kanałolajów wobec niedostatecznej chyżłolajności ścieków i t. d.). Ekonomiczne kalkulacje budowy i użytkowania kanalizacji, oparte na określonej przeciętnej ilości ścieków, do której są do-

stosowane urządzenia, przy niekorzystaniu z tych urządzeń ze strony większej ilości nieruchomości, byłyby zakwestjonowane, a więc byłby zakwestjonowany i stan istnienia i funkcjonowania tego tak ważnego przedsiębiorstwa.

Projekt przepisów o budowie i utrzymaniu kanalizacji nieruchomości m. _____

Część I — Ogólna.

Zastosowanie przepisów.

1. Przepisy niniejsze stosują się do właścicieli nieruchomości, położonych przy ulicach, na których znajdują się kanały miejskie.

Przymus kanalizacyjny.

2. W posesji, skanalizowanej na zasadzie niniejszych przepisów, wzbronionem jest odprowadzanie ścieków w inny sposób, niż zapomocą kanałów miejskich.

3. Każdy właściciel zabudowanej nieruchomości, położonej przy ulicy, na której znajduje się kanał miejski, obowiązany jest skanalizować swoją nieruchomość w terminie następującym:

a) W domach, istniejących w chwili ogłoszenia niniejszych przepisów. — w przeciągu lat 3, licząc od daty ogłoszenia tych przepisów.

b) Przy nowych budowlach — przed oddaniem ich do użytku.

c) Przy zasadniczych przebudowach lub nadbudowie — w czasie budowy.

4. O ile na ulicy kanału miejskiego nie ma, termin 3-letni obowiązuje od chwili wybudowania kanału ulicznego.

5. W razie niewykonania tego obowiązku w terminach, wyszczególnionych powyżej, Magistrat ma prawo wykonać kanalizację danej nieruchomości, jak również wszelkie poprawki i reparacje na rachunek właściciela nieruchomości z tem, że:

a) urządzenia będą wykonane w minimalnym zakresie stosownie do poz. 8 i 9 niniejszych przepisów;

b) wydatki na wymienione roboty będą zwrócone Magistratowi na warunkach, ustalonych przez Radę Miejską; w razie nieuiszczenia w terminie przepisowym wydatki te będą ściągnięte drogą administracyjną;

c) obowiązek wpłacania opłaty za korzystanie z kanałów również będzie ciążył na właścicielu nieruchomości;

d) wykonanie robót przez Magistrat nie zwalnia właściciela nieruchomości od odpowiedzialności sądowej za nieprzestrzeganie niniejszych przepisów w myśl poz. 46 tych przepisów.

6. Przy urządzeniu kanalizacji należy połączyć daną nieruchomość z wodociągami miejskimi. Zwolnienie od tego połączenia może nastąpić jedynie dla tych nieruchomości, które posiadają własne należycie urządzone wodociągi, czerpiące wodę ze studzien, zdarną do picia i w dostatecznej ilości.

7. Właściciele tych nieruchomości, z których spuszczenie ścieków zapomocą kanałów miejskich ze względów lokalnych nie może być uskutecznione, obowiązani są posiadać w każdej posesji murowany względnie betonowy dół ściekowy, urządzone według zatwierdzonego przez Magistrat typu, i usuwać zeń ścieki, odwożąc je w hermetycznych beczkach asenizacyjnych na przeznaczone przez Magistrat na ten cel miejsca.

Zakres urządzeń kanalizacyjnych.

8. Kanalizacja oddzielnych nieruchomości winna czynić zadość wymaganiom sanitarnym i usuwać z domów wszelkie płynne nieczystości, ścieki i ludzkie odchody, odprowadzając je bezpośrednio do kanału.

9. Celem skanalizowania domu wymagane są conajmniej następujące urządzenia:

A. Przy kanalizowaniu domów, zbudowanych przed wykonaniem kanału publicznego:

- a) Wszystkie zlewy, wanny, umywalki i t. p., już egzystujące, jakoteż i nowe, na życzenie właściciela założone, winny być bezpośrednio złączone z przewodem odprowadzającym, ażeby woda zużyta z kuchni, pralni i t. p. była odprowadzana drogą podziemną do kanału ulicznego. Do użytku mieszkań, które ze względów technicznych nie mogą być zaopatrzone w zlewy, należy urządzić na każdym podwórzu po jednym wpuście podwórzowym i zdroju przy nim.
- b) Należy urządzić w każdej nieruchomości jeden ogólny ustęp, conajmniej o 2 otworach, połączony z podziemnym kanałem i zaopatrzony w należyte przemywanie. Jeśli nie wszystkie lokale posiadają własne klozety, należy powiększyć liczbę otworów ustępu tak, ażeby jeden otwór przypadał na 20 mieszkańców, nie posiadających klozetów w mieszkaniach.

B. Przy kanalizowaniu domów nowobudowanych lub też przebudowywanych po wydaniu niniejszych przepisów należy, oprócz wszystkich wyżej wymienionych urządzeń, założyć klozet przy każdym lokalu, złożonym przynajmniej z trzech izb (kuchnia liczy się za izbę), na każde zaś cztery mniejsze lokale — po jednym wspólnym ustępie z dogodnym wejściem dla mieszkańców lokali.

Niedozwolone wspólnoty.

10. Każda posesja, mająca oddzielny numer hipoteczny, winna być skanalizowaną oddzielnie tak, aby całe urządzenie stanowiło odrębną całość, nie mającą nic wspólnego z posesjami sąsiednimi, i nie może być obciążoną z tytułu tego żadnymi służebnościami i t. p. Ścieki jednej posesji nie mogą być wprowadzane do przewodów odprowadzających innej posesji.

11. Podobna oddzielna kanalizacja powinna być, o ile możliwości zaprowadzoną w każdej oddzielnej części posesji lub też w części, mogącej stać się oddzielną.

12. Wyjątki od tego przepisu dopuszczalne są tylko tam, gdzie miejscowe warunki nie pozwalają na urządzenie kanalizacji zgodnie z niniejszymi przepisami, i to za każdorazowym pozwoleniem Magistratu, który w takich razach ma prawo żądać odpowiednich hipotecznych ograniczeń.

Wykonawca i koszt kanalizowania nieruchomości.

13. Kanalizowanie nieruchomości wykonywa się na koszt i staraniem właścicieli tychże nieruchomości.

14. Mogą oni powierzać wykonanie robót wewnątrz posesji osobom, posiadającym pozwolenie Magistratu na prowadzenie robót kanalizacyjnych (instalatorom) lub osobom, posiadającym właściwe uprawnienia ustawowe. Listę wzmiankowanych przedsiębiorców - instalatorów Magistrat wydaje każdemu na żądanie za zwrotem kosztów druku.

15. Magistrat może pozbawiać prawa prowadzenia robót kanalizacyjnych w obrębie m. — — — — — osoby i firmy za nieuczciwe i niedokładne wykonywanie robót oraz za niestosowanie się do niniejszych przepisów. W razie dopuszczenia się powyższych uchybień przez osoby, posiadające odpowiednie uprawnienia ustawowe, Magistrat winien wystąpić na drogę sądową o pozbawienie tych osób prawa wykonywania robót w obrębie m. — — — — —

16. Rury, odprowadzające ścieki pod ulicami, placami publicznymi i chodnikami (przykanaliki), układa Magistrat na rachunek właścicieli kanalizowanych posesyj. W tym celu Magistrat pobiera od właścicieli nieruchomości, na podstawie kosztów własnych, sumy, potrzebne do wykonania robót wyżej wspomnianych, wliczając w to koszt robót nieprzewidzianych.

17. Przykanaliki, jako wybudowane na gruncie miejskim, przechodzą na własność miasta. Utrzymanie przykanalików w porządku należy do Magistratu; jeżeli jednak uszkodzenie lub nieprawidłowe działanie przykanalika wywołało zostało z winy właściciela nieruchomości, Magistrat skutecznie naprawę na koszt tego właściciela.

Ścieki dopuszczalne.

18. Dozwolonem jest wpuszczać z nieruchomości do kanałów ulicznych za pomocą przewodów odprowadzających:

A. Wodę, zużytą w mieszkaniach i na podwórzach na potrzeby gospodarskie, wodę z przyborów ogrzewania centralnego i z lodowni od tajania lodu, pod warunkiem jednakże, żeby one nie zawierały:

- a) twardego osadu: śmieci, żwiru, piasku, popiołu i odpadków kuchennych, jako to: obierzyn, skorup, kości i t. p.;
- b) stałych i płynnych produktów, które wskutek swego składu chemicznego lub fizycznego mogłyby uszkodzić kanały lub działać szkodliwie na ich trwałość, jak np. kwasy i t. p. (szkodliwość ich ustala Magistrat).

Twardy osad, a więc śmiecie, żwir, piasek, popiół, odpadki kuchenne i t. p., pozostający od ścieków na kratkach wpustów i w studzienkach, winien być zgartywany i zbierany do skrzyń śmieciowych; urządzenie skrzyń na śmiecie, utrzymanie ich i wypróżnianie winny być dostosowane do odnośnych przepisów Magistratu.

B. Odchody ludzkie i nieczystości płynne.

Przy spuszczeniu z fabryk i zakładów przemysłowych gorącej wody (z temperaturą ponad 40 stopni C) lub ścieków, któreby mogły szkodliwie działać na kanały (wzgl. kwasy i zasady koncentracji ponad 5%), należy przez ochładzanie, dezynfekcję, neutralizację lub w inny sposób ścieki te odpowiednio unieszkodliwić stosownie do zarządzeń Magistratu, jakie w każdym oddzielnym wypadku wydane będą.

W poszczególnych wypadkach spuszczenie do kanałów ścieków z fabryk, zakładów przemysłowych i podobnych instytucyj, ze względu na jakość tych ścieków i ich ilość, może być przez Magistrat wzbronione.

Bezwzględnie wzbronionem jest wszelkie ścieki, wymienione w p. p. A i B niniejszej pozycji, spuszczać do rzek, potoków, stawów, rynsztoków i burzowców, chociażby nawet ścieki te były poprzednio przefiltrowane.

C. Wodę drenową. Dla spuszczenia tej wody winno być uzyskiwane oddzielne zezwolenie Magistratu.

Dawne urządzenia.

19. W posesji, skanalizowanej na zasadzie niniejszych przepisów, wzbronionem jest urządzenie dołów ściekowych do pomyj i dołów kloacnych. Istniejące doły ściekowe, jak również i przewody nieczystych ścieków, o ile one nie są obciążone służebnościami, winny być opróżnione, zdezynfekowane, następnie zaś zasypane czystym piaskiem.

Kanalizowanie głęboko położonych pomieszczeń.

20. Nie pozwala się kanalizować piwnice i części posesji, położone niżej od dopuszczalnego dla danej ulicy i posesji poziomu, a to w obawie zalewu nieruchomości ściekami z kanału przy przypadkowym zatkaniu się lub przepełnieniu takowego.

21. W wyjątkowych wypadkach Magistrat może zezwolić na skanalizowanie nisko położonych pomieszczeń, jeżeli właściciel posesji uzasadni konieczność tego i zobowiąże się zabezpieczyć te pomieszczenia od zalewu zapomocą specjalnych zaworów, nad zamykaniem których we właściwym czasie sam czuwać będzie.

22. Przepompowywanie ścieków z głębokich piwnic do kanału może być uskuteczniane tylko w wyjątkowych wypadkach, przyczem urządzenie i sposób przepompowywania winny być akceptowane przez Magistrat.

Uzyskanie zezwolenia na skanalizowanie nieruchomości.

23. Każdy właściciel nieruchomości, przystępujący do jej skanalizowania, obowiązany jest wykonać szczegółowy projekt urządzeń kanalizacyjnych i wodociągowych i przedstawić go do rozpatrzenia Magistratowi, który zatwierdza ten projekt stosownie do niniejszych przepisów i poszczególnych w każdym oddzielnym wypadku okoliczności.

24. Właściciel nieruchomości, zamierzający połączyć swoją nieruchomość z kanałem miejskim, składa podanie do Magistratu.

- a) o wydanie danych technicznych, potrzebnych do sporządzenia projektu kanalizacji;
- b) o pozwolenie połączenia nieruchomości z kanałem miejskim zgodnie z projektem, mającym być sporządzonym z zachowaniem niniejszych przepisów i złożonym do zatwierdzenia Magistratu.

25. Za sporządzenie danych technicznych Magistrat pobiera stosowną opłatę, zatwierdzoną przez Radę Miejską.

26. Właściciel nieruchomości, składający podanie o połączenie nieruchomości z kanałem miejskim, przyjmuje na siebie poniższe zobowiązania:

- a) dostarczyć kopję planu sytuacyjnego danej nieruchomości w podziałce — — *), sporządzonego przez miejskie biuro pomiarów;
- b) dostarczyć kopję planu nieruchomości w podziałce — — **) ze wszystkimi zabudowaniami, studniami, dolami ściekowymi i kloaczniemi i t. p.;

*) Należy oznaczyć podziałkę w jakiej jest sporządzony sytuacyjny plan przez miejskie biuro pomiarów; w razie braku takowego — 1 : 2500.

**) Należy oznaczyć podziałkę w jakiej jest sporządzony plan nieruchomości przez miejskie biuro pomiarów; w razie braku takowego — 1 : 250.

- c) wpłacić do Kasy Magistratu opłaty, ustanowione za zatwierdzenie projektu;
- d) wpłacać do Kasy Magistratu wszelkie opłaty, ustanowione za użytkowanie kanałów;
- e) wykonać instalacje kanalizacyjne wewnątrz nieruchomości zgodnie z zatwierdzonym projektem, jak również poddać się w tym względzie ogólnym obowiązującym przepisom oraz wskazówkom Magistratu;
- f) wpłacić do Kasy Magistratu kwotę, potrzebną na wybudowanie przewodów, łączących nieruchomość z kanałem miejskim;
- g) usunąć bezzwłocznie po ukończeniu robót wszelkie urządzenia, będące zbiornikami nieczystości, jako to: doły kloaczne i t. p.;
- h) utrzymywać urządzenia kanalizacyjne w należyтым porządku;
- i) nie rozszerzać instalacji i nie zaprowadzać w niej żadnych zmian bez uprzedniego zezwolenia Magistratu;
- j) ułatwić kontrolującemu urzędnikowi Magistratu podczas wykonywania robót, jak również i po wykończeniu ich swobodny dostęp do wszystkich pomieszczeń, w których znajdują się urządzenia kanalizacyjne w nieruchomości.

Zatwierdzanie projektów.

27. Za zatwierdzenie projektu Magistrat pobiera stosowną opłatę, ustaloną przez Radę Miejską.

28. Magistrat w ciągu 2-ch tygodni rozpatruje projekt kanalizacji nieruchomości i zatwierdza go lub też, w razie okazania się potrzeby dokonania w nim poprawek, zwraca takowy właścicielowi dla uzupełnienia. Jeden egzemplarz zatwierdzonego projektu wraz z podpisanym przez właściciela nieruchomości podaniem pozostaje w aktach Magistratu, — drugi zaś egzemplarz zostaje zwrócony właścicielowi i winien na czas trwania robót stale znajdować się na miejscu robót i być okazywanym na każde żądanie urzędnika Magistratu, kontrolującego roboty.

29. Zatwierdzenie projektu jest ważne na przeciąg lat pięciu, o ile w tym okresie nie zostały wzniesione w posesji nowe budowle lub stare nie podległy przeróbce.

Wykonanie projektu.

30. Po zatwierdzeniu projektu i przystąpieniu do wykonania roboty należy prowadzić bez przerwy, aż do zupełnego ich wykończenia.

31. Wszelkie zmiany projektu, zmniejszenia, powiększenia są dopuszczalne li tylko na skutek rozporządzenia lub po uprzednim zezwoleniu Magistratu.

Przystąpienie do robót.

32. Przed rozpoczęciem robót lub też, w razie przerwy, przy wznowieniu ich właściciel nieruchomości obowiązany jest zawiadomić o tem piśmiennie Magistrat, celem otrzymania pozwolenia na przystąpienie do robót. Pozwolenie to może być wydane nie wcześniej, jak po otrzymaniu od właściciela kwoty, potrzebnej na wybudowanie przewodów, łączących nieruchomość z kanałem miejskim.

33. Jeżeli w przeciągu roku od chwili uzyskania pozwolenia roboty nie będą rozpoczęte, udzielone pozwolenie traci swą ważność i winno być powtórnie wyjednane.

Okres wykonywania robót.

34. Roboty wewnątrz posiadłości winny być ukończone w terminie, nieprzekraczającym 1 września; w przeciwnym zaś razie Magistrat ma prawo budowę przewodów, łączących nieruchomość z kanałem miejskim, odroczyć na rok przyszły.

Kontrolowanie robót.

35. Kontroli Magistratu podlegają: zgodność wykonywania robót z zatwierdzonym projektem i niniejszemi przepisami, a także utrzymanie w należytych sprawności i porządku całego urządzenia po oddaniu go do użytku.

36. Magistrat kontroluje roboty w czasie ich prowadzenia, tytułem kontroli jednak żadnej odpowiedzialności za dobroć i trwałość urządzeń w nieruchomościach nie ponosi.

Początek użytkowania urządzeń kanalizacyjnych.

37. Czasowe korzystanie z pewnych oddzielnych części kanalizacji nieruchomości staje się dozwolone po uznaniu ich przez technika, kontrolującego z ramienia Magistratu, za wykonane należycie.

38. Po całkowitem ukończeniu wszystkich robót właściciel obowiązany jest zawiadomić o tem Magistrat, który zarządza obejrzenie tychże i jedynie dopiero po stwierdzeniu, iż wszystkie urządzenia są uznane za zadawalające i wykonane z zachowaniem niniejszych przepisów, udziela pozwolenia na użytkowanie ich.

Budowa przykanalików pod ulicami miejskimi.

39. Budowa przykanalików pod ulicami miejskimi wykonywa się w okresie budowlanym zarządzeniem Magistratu na koszt właściciela. Czas dokonywania i ukończenia budowy zostaje oznaczony uprzednio po wzajemnem porozumieniu się Magistratu z właścicielem nieruchomości.

Przeróbki.

40. Wzbronionem jest przerabianie urządzeń kanalizacyjnych, ukończone i oddane do użytku, bez uzyskania na to zezwolenia Magistratu.

Należyte utrzymanie urządzeń.

41. Właściciel nieruchomości obowiązany jest utrzymywać urządzenia kanalizacyjne swej posesji w czystości i ciągłym porządku (zdatności do użytku), oraz przedsięwziąć wszelkie środki celem natychmiastowego poprawiania wszelkich uszkodzeń.

42. Właściciel nieruchomości, jak również dzierżawcy lokali obowiązani są o każdej porze dnia pomiędzy 8-ą a 18-ą godzinami, w nadzwyczajnych zaś wypadkach i o każdej innej porze, dopuszczać do kontroli wszystkich urządzeń kanalizacyjnych urzędników Magistratu, legitymujących się stosownym upoważnieniem.

43. Magistrat po otrzymaniu wiadomości, że urządzenia kanalizacyjne jakiegobądź nieruchomości działają nieprawidłowo, ze szkodą i stratą dla mieszkańców, bada na miejscu stan rzeczy i, wykazując przyczyny ujemnego działania tychże urządzeń, przedsięwziąć środki celem usunięcia przez właściciela nieprawidłowości. W takich razach właściciel nieruchomości obowiązany jest okazać całkowitą pomoc w kierunku wykonania zarządzeń Magistratu i ponosi wszelkie związane z tem wydatki.

Oплата za korzystanie z kanałów.

44. Użytkowanie kanałów w celu odprowadzania ścieków podlega opłacie, uiszczanej przez właściciela nieruchomości; wymiar i tryb uiszczania tej opłaty określają odnośne przepisy, wydawane przez Magistrat.

Termin ważności przepisów.

45. Przepisy niniejsze otrzymują moc obowiązującą po zatwierdzeniu ich przez Radę Miejską m. — — — — z dniem ogłoszenia w Dzienniku Zarządu m. — — — —

Odpowiedzialność za nieprzestrzeganie przepisów.

46. Za nieprzestrzeganie przepisów niniejszych przekraczający odpowiada z art. 138 K. K.

47. W wypadkach, gdy nieprzestrzeganie przepisów grozi uszkodzeniem całości miejskiej sieci kanalizacyjnej lub naruszeniem jej działania, Magistrat zarządza natychmiastowe odłączenie urządzeń posesji, w której zostały pogwałcone przepisy; od kanału ulicznego, wszelkie zaś skutki tego prawne i materialne ponosi właściciel tej posesji.

Część II. — Techniczna.

Projekty i plany.

48. Projekty kanalizacji nieruchomości winny być składane do zatwierdzenia w 2-ch egzemplarzach, z których jeden musi być na kalce płóciennej. Projekt winien być podpisany przez właściciela posesji i autora projektu.

Format sekcji należy stosować przepisany przez Polski Komitet Normalizacyjny i jego wielokrotne.

49. Do projektów wymagane są następujące plany:

- a) plan sytuacyjny w podziałce — — *);
- b) plan nieruchomości, zaświadczony przez miejskie biuro pomiarów, w podziałce — — **);
- c) plan szczegółowy w podziałce 1 : 100 z oznaczeniem na nim projektowanych urządzeń;
- d) profile podłużne wszelkich rur odpływowych w podziałce 1 : 100.

Na szczegółowym planie winny być oznaczone jasno i dokładnie wszelkie znajdujące się na posesji budowle ze wszystkimi szczegółami, mogącemi mieć znaczenie przy kanalizowaniu: rozkłady suterenu i parteru z wykazaniem przeznaczenia każdego oddzielnego lokalu, rury odpływowe od klozetów, pisuarów, umywalk, zlewów, wanien i t. p., chociażby takowe dopiero w przyszłości miały być wykonane; wpusty, projektowane w podłogach i na podwórzach przewody, krany wodociągowe, fontanny wraz z projektowanymi do nich doprowadzającymi i odprowadzającymi od nich rurami; urządzenia do wentylacji i zamknięcia rur, a również położenie kanału ulicznego. Następnie winny być oznaczone kierunki kanałów odkrytych, istniejące doły kloaczne, ustępy, śmietniki, jak również i stare kanały. Na profilach podłużnych winny być także wykazane wszystkie projektowane rury odpływowe z oznaczeniem poziomu gruntu wzdłuż tych rur, ich spadków i obliczonej głębokości tych miejsc, w których zajdzie potrzeba ułożenia kształtek (kolan i t. p.); głębokość dna sąsiednich piwnic, głównie zaś dna najniższej w całym domu położonych suterenu; głębokość fundamentów, o ile jest znana; dalej należy oznaczyć na planie i profilu położenie i wysokość zlewów. Wreszcie winna być pokazana forma i materiał przewodów i detale tychże.

50. Pojedyncze części urządzeń kanalizacyjnych należy oznaczać przyjętymi znakami i kolorami stosownie do przepisów Magistratu.

51. Dla każdej posiadłości należy projektować urządzenie kanalizacji całkowitej i w każdym razie obowiązkowo z urządzeniem ustępów ogólnych.

*) Należy oznaczyć podziałkę, w jakiej jest sporządzony sytuacyjny plan przez miejskie biuro pomiarów; w razie braku takowego — 1 : 2500.

**) Należy oznaczyć podziałkę, w jakiej jest sporządzony plan nieruchomości przez miejskie biuro pomiarów, w razie braku takowego — 1 : 250.

52. Rzędne winny być liczone od zera, przyjętego przy robotach niwelacyjnych budowy kanalizacji m.———. Miejsce i rzędną najbliższego punktu stałego (reperu) wskaże właścicielowi Magistrat przy wydawaniu danych technicznych.

Układanie przewodów.

53. Przewody, odprowadzające ścieki z poszczególnych części nieruchomości do kanału ulicznego, winny być ułożone, o ile możliwości, w kierunkach prostych, najkrótszych, winny posiadać należyty spadek i stanowić łącznie sieć najodpowiedniejszą; przewody winny być układane, o ile możliwości zewnątrz budynków. Przewody drugorzędne, odprowadzające ścieki z rur pionowych lub innych punktów kanalizacyjnych, winny być wyprowadzone nazewnątrz drogą najkrótszą.

54. Przewody układają się, o ile możliwości, równolegle od najbliższej ściany w bezpiecznym oddaleniu od niej. Łuki dokonywane są zapomocą krzywek o promieniu: dla przewodów głównych—niemniejszym, niż 10 średnic i dla przewodów drugorzędnych — niemniejszym, niż 5 średnic tych rur.

55. Połączenie boczne jednej rury z drugą należy urządzać pod kątem nie większym, jak 60° ; tylko w wypadkach wyjątkowych zezwala się łączyć rury tak poziome, jak i pionowe pod kątem prostym.

Głębokość układania przewodów.

56. Wierzch przewodu, ułożonego pod podłogą pomieszczenia ogrzewanego, winien być przykryty warstwą conajmniej 0,30 m. Wierzch zaś przewodu, leżącego poza obrysem budynku, winien się znajdować conajmniej na głębokości 1,5 m. pod powierzchnią terenu, w celu zabezpieczenia od zamarzania. Taką samą głębokość należy zachować względem wszelkich umieszczonych nazewnątrz zaworów i zgięć, przy podstawie rur spustowych stojących.

Spadek rur odprowadzających.

57. Od najniżej położonego i najwięcej oddalonego punktu posesji aż do kanału ulicznego winien być zachowany ciągły spadek; ta sama zasada stosuje się i do innych punktów, mających być skanalizowanemi, aż do połączenia tychże z kanałem ulicznym lub przewodem głównym. Wyjątek może być dozwolony względem przewodów czystej wody w górnym końcu sieci kanalizacyjnej, jeżeli przez zmniejszenie spadków tychże można będzie osiągnąć odpowiedniejszy spadek dla ścieków brudnych.

58. Gdyby nieprzerwany spadek przewodu głównego większych urządzeń kanalizacyjnych przekraczał 2%, spadek zaś mniejszych urządzeń 3%, to w takim razie dozwolony być może przełom pod tym jednak warunkiem, ażeby punkt

przełomu nie był pod jezdnią i żeby najmniejszy spadek wyniósł w każdym razie nie mniej, jak 2‰ dla większych i 3‰ dla mniejszych urządzeń kanalizacyjnych.

59. Spadek głównych rur odprowadzających nie powinien przekraczać 20‰, bocznych zaś 40‰.

60. Spadek rur winien być niemniejszy niż:

dla rur o średnicy	100 mm.	—	0,03
" "	125 "	—	0,025
" "	150 "	—	0,02
" "	200 "	—	0,015
" "	250 "	—	0,012
" "	300 "	—	0,01

Spadek mniejszy od wyżej wskazanego należy dopuszczać tylko w razach wyjątkowych i pod warunkiem, ażeby przemywanie rur było w zupełności zabezpieczone zapomocą stosownych urządzeń (plóczkarki i t. p.).

61. Jeżeli przy projektowaniu przewodu pod podłogą piwnicy lub suterenu okaże się, że spadek jego będzie mniejszy od wyżej wskazanego spadku minimalnego, to rury winny być układane nad podłogą ze spadkiem najodpowiedniejszym. W tym razie rury należy układać na wspornikach metalowych, umocowanych w murze, albo też na słupach z kamienia, cegły lub betonu. Każda z rur winna być podpartą przynajmniej w dwóch punktach.

Średnica przewodów.

62. Ustanawia się następujące normalne średnice przewodów:

A. Przewody spustowe:

a) od klozetów	100 — 150 mm.
b) od zlewów kuchennych i wanien	70 "
c) od innych zlewów, jako to: umywalek, pojedynczych zlewów kuchennych i pojedynczych wanien	50 mm.
d) od pisuarów i pojedynczych zlewów	50 "

B. Przewody odprowadzające:

a) od kuchen, pralni, wanien oraz wpustów stajennych, piwnicznych i t. p.	100 mm.
b) od ogólnych ustępów albo też przy kilku razem połączonych rurach odpływowych oraz wpustach podwórzowych	150 mm.
c) dla głównych rur odprowadzających	150 — 200 "

(i więcej w razie potrzeby).

63. Przewody drugorzędne, łącząc się między sobą, winny wogóle przechodzić w przewody o większej średnicy.

Średnice wszelkich przewodów odprowadzających, łącznie z przewodem głównym, winny być jaknajmniejsze — z zachowaniem rozmiarów wyżej wskazanych i odpowiednio do ilości odprowadzanych ścieków.

Przewody spustowe.

64. Przewody spustowe wewnątrz budynku do wód i ścieków domowych należy ustawiać, o ile możliwości, pionowo. W każdym bądź razie nie jest dozwolone, bez szczególnego na to upoważnienia, ustawianie tych rur pochyło pod kątem z linią pionową, większym nad 45° .

Połączenia rur spustowych należy urządzać pod kątem niewiększym nad 45° , licząc w kierunku biegu wody.

65. Przewody spustowe i wchodzące do nich rozgałęzienia ustawia się od góry do dołu swobodnie przy ścianie lub też w odpowiednich wnękach z należytem umocowaniem. Przewody te mogą być zakryte lub zaszalowane, lecz nie jest dozwolone zamurowywanie ich na stałe.

66. Rury spustowe od klozetów, pisuarów, zlewów kuchennych, wanien, umywalk i t. p. mogą się łączyć po kilka w jedną rurę ogólną, jednak z uwzględnieniem zabezpieczenia syfonów od wypróżniania się i wysychania.

Rury wentylacyjne.

67. Wszystkie przewody spustowe winny być, jako rury wentylacyjne, wyprowadzane ponad dach domu i przytem powyżej najwyższych okien, w bliskości się znajdujących. Te rury wentylacyjne winny tworzyć, o ile możliwości, pionowe przedłużenie przewodów spustowych z najmniejszym skrzywieniem.

68. Średnica rur wentylacyjnych winna równać się średnicy odpowiedniego przewodu spustowego. Górna część rury wentylacyjnej, niedochodząc o 1 m. do dachu, powiększa się w średnicy przynajmniej o 100 mm i wychodzi ponad dach na 1 m. Połączenie dwóch lub kilku rur wentylacyjnych dozwolone być może tylko wyjątkowo i pod warunkiem, ażeby przekrój poprzeczny rur połączonych był niemniejszy od sumy przekrojów pojedynczych rur i ażeby miejsce połączenia położone było wyżej od najwyższego dopływu ścieków.

69. Wyloty rur wentylacyjnych nad dachem nie winny być wyprowadzane w bliskości okien — najbliżej 4 m. — i wogóle otworów, łączących się z częściami wewnętrznymi budowli, i ponadto winny być zaopatrzone w daszki odpowiednich rozmiarów. Nie są dozwolone skomplikowane lub też ruchome przyrządy aspiracyjne.

70. Nie należy wprowadzać rur wentylacyjnych do kanałów kominowych i mieszkaniowych kanałów wentylacyjnych.

Syfony.

71. Wszelkie przyrządy, służące do spuszczenia ścieków do rur odpływowych, winny być zaopatrzone w syfony.

72. Rury gładkie, zagięte w formie U lub S, stale zatrzymujące w sobie wodę, uważane są za najstosowniejsze zamknięcia wodne, mogą być jednak używane zamknięcia wodne i innych systemów, o ile trwałość i dokładność działania ich uznana będzie za nieulegającą wątpliwości.

73. Wysokość zamknięcia syfonowego winna wynosić conajmniej:
przy klozetach, pisuarach, zlewach, wannach, umywalniach itp. 75 mm.
przy wpustach 100 mm.

74. Średnice rury syfonowej winny być następujące:
przy małych zlewikach laboratoryjnych i t. p. 40 „
przy miskach zlewowych, zmywakach i wannach 50 „
przy miskach klozetowych 80—100 „
przy wpustach w suterrenach i piwnicach 100 „
na podwórzach 150 „

75. Syfony z wyjątkiem znajdujących się w klozetach, na wpustach suterrenowych, piwnicznych i podwórzowych winny być zaopatrzone w kratkę, przytwierdzoną na stałe, której szczeliny winny być niewiększe, niż 5mm, ogólna zaś powierzchnia otworów winna się równać conajmniej przekro-
jowi syfonu w świetle.

76. Wszystkie syfony winny posiadać otwory, łatwo przystępne do oczyszczania; otwory te wewnątrz domów winny zamykać się hermetycznie.

77. Syfon winien znajdować się tuż pod miską ściekową, odprowadzającą zaś jego kolano winno się łączyć z rurą spustową lub też odprowadzającą możliwie bezpośrednio.

Zamknięcia przewodów.

78. Poza zasuwami, zamykanemi odręcznie, dozwolone jest stosowanie do zamykania przyrządów automatycznych.

79. Zamknięcia (zasuwy) winny być metalowe o ruchu pionowym, poruszane zapomocą śruby pionowej i ustawiane w taki sposób, ażeby w czasie odwrotnego biegu ścieków mogły być szybko wprowadzane w ruch.

80. Tylko te przewody odprowadzające winny być zaopatrzone w zasuwy, które odprowadzają ścieki z miejsc, położonych niżej od najwyższego poziomu wody w kanale. Przytem zasuwy winny być założone w ten sposób, aby nie tamowały odpływu ścieków z miejsc, leżących wyżej od wspomnianego poziomu.

Wpusty.

81. Wszystkie wpusty winny być zaopatrzone w dostatecznie gęste kratki i w studzienki osadowe nieprzepuszczalne — celem zatrzymania osadów, gruzu i śmieci, oraz w syfony.

82. We wpustach, wystawionych na działanie mrozu, poziom wody w studzienkach osadowych i w syfonach winien znajdować się na głębokości, zabezpieczonej od zamarzania, t. j., nie płycej niż 1,8 m pod powierzchnią ziemi.

83. Zakładanie wpustów w pomieszczeniach zamkniętych pozwala się tylko w tym razie, jeżeli miejsca te łatwo są dostępne i jeżeli częsty dopływ ścieków gwarantuje stałe zamknięcie syfonu.

Zlewy i wanny.

84. Zlewy, zaopatrzone w syfony, mogą być urządzone w kształcie płaskich zmywaków, mis zlewowych, umywarek i t. p. W każdym bądź razie kratka winna być przymocowana przed syfonem na stałe.

85. Każdy zlew winien być zaopatrzony w kran wodociągowy celem przemywania miski zlewowej i syfonu po każdym użyciu.

86. Podłogi pod zlewami do ogólnego użytku oraz pod wannami winny być nieprzepuszczalne dla wody.

Ustępy i pisuary.

87. Odchody ludzkie należy usuwać zapomocą klozetów i pisuarów, splókiwanych czystą wodą.

Ustępy pojedyncze.

88. Ustępy winny być urządzone w pomieszczeniach, oddzielonych od izb mieszkalnych ścianami od podłogi do sufitu. Podłoga winna być terrakotowa lub też z innego również nieprzepuszczalnego materiału. Ściany zaś do wysokości 1,20 m winny być nieprzemakalne i zupełnie gładkie.

Pomieszczenia ustępowe winny być wymiaru conajmniej $0,80 \times 1,20$ m na 1 klozet, wysokości nie mniej niż 2,50 m i mieć bezwzględnie dostateczne oświetlenie oraz oddzielną wentylację.

89. Miski klozetowe winny być fajansowe lub kamionkowe dobrze polewane; całkowita powierzchnia miski winna być dobrze splókiwana.

90. Odgałęzienie od rury pionowej pod klozet nie może być dłuższe od 1,25 m. — w przeciwnym razie winna być przeprowadzona oddzielna rura wentylacyjna.

91. Każdy klozet winien być zaopatrzony w płóczkę (rezerwoarek) z wodą do przemywania miski, umieszczoną nie niżej niż 1,6 m. nad sedesem i dającą strumień wody za pomocą zwykłego pociągacza. Rura, łącząca płóczkę (rezerwoarek) z miską, winna być dostatecznie odporną na zgniecenie i mieć średnicę niemniejszą niż 30 mm. Przy każdym splókiwaniu miski z rezerwoarku winno wlewać się w ciąg 3 — 5 sekund nie mniej, niż 8 — 12 l. wody.

92. Sedesy winny być z trwałego drzewa grubością 3 cm.

93. Do jednej rury spustowej (pionu) na jednej kondygnacji nie należy łączyć klozetów więcej niż 3.

94. Uchylenie się od poz. poz. 88 — 93 niniejszych przepisów może mieć miejsce w tym wypadku, gdy będą tego wymagać miejscowe warunki; nie dozwala się jednak urządzać klozetów, w których odchody przechodzą przez ruchome przyrządy, jako to: zawory, zasuwy i t. p., jak również klozetów, przemianych zapomocą mechanizmów automatycznych, umieszczanych przy drzwiach, sedesach i t. p.

Ustępy ogólne.

95. Ustępy ogólne winny znajdować się w pomieszczeniach murowanych przesklepionych z bezpośrednim wejściem z podwórza, z podłogą betonową szczelną i ogrzewanych i winny odpowiadać warunkom, wymagany od ustępów pojedynczych. Podłoga ustępów winna być wzniesiona cokolwiek nad poziom podwórza. Pod pomieszczeniami ustępów ogólnych pożądane są piwnice, ażeby w razie zatkania się rur można było je oczyścić bez kopania.

96. W koszarach i fabrykach mogą być stosowane ogólne ustępy grupowe, splókiwane automatycznie.

Połączenie z wodociągiem.

97. Zabrania się przemycić miski klozetowe wodą, idącą bezpośrednio z rezerwoarków, które nie służą wyłącznie do tego celu.

Pisuary.

98. Do przepłukiwania pisuarów pojedynczych winny być urządzone rezerwoarki, które przy każdym użyciu winny spuszczać conajmniej 2 l. wody.

Przyrządy w kuchniach do zatrzymywania tłuszczów.

99. Zlewy i zmywaki w większych kuchniach (w hotelach, restauracjach i t. p.) winny być zaopatrzone w skrzynki do zatrzymywania tłuszczów, z powierzchnią, dostateczną do ochładzania ścieków, i z otworami, łatwo dostępnymi do czyszczenia i wentylacji.

Otwory i studzienki rewizyjne.

100. Na przewodach odprowadzających urządza się w odpowiednich miejscach otwory rewizyjne, zamykane hermetycznie; części rur, zaopatrzone w takie otwory, celem dogodnego do nich przystępu mogą być umieszczane w studzienkach rewizyjnych.

Zabezpieczenia ścieków od zamarzania.

101. Rury i wszelkie urządzenia kanalizacyjne winny być umieszczone tak, ażeby były jaknajlepiej zabezpieczone od działania mrozu; poza tem winny być przedsięwzięte wszelkie środki, ażeby ścieki, odprowadzane z domów i posesyj, nie ulegały zamarzaniu.

Wentylacja zapomocą kominów fabrycznych.

102. Przy kanalizowaniu fabryk, z których odprowadzane są cuchnące ścieki, należy zużytkować do wentylacji kanałów kominy fabryczne i paleniska pod kotłami, jeśli one do tego celu okażą się zdadne, i przeprowadzać w tym celu rury o stosownej średnicy pod same paleniska kotłów.

Materiały rur i przyborów.

A. Rury odprowadzające.

103. Rury odprowadzające wykonywa się z kamionki lub żeliwa. Rury odprowadzające zewnątrz budynku w odległości co najmniej 2 m. od ścian mogą być kamionkowe z połączeniem na kit asfaltowy lub w wyjątkowych wypadkach na glinę lub cement.

104. Wszelkie inne przewody, szczególnie wszystkie urządzone wewnątrz budynków, winny być z rur żeliwnych z uszczelnieniem na ołów. Również i w miejscach, gdzie przewody leżą blisko korzeni drzew, studzien i wogóle gdzie wymagana jest szczególna szczelność, nawet i zewnątrz zabudowań przy głębszych piwnicach, winny być układane rury żeliwne z uszczelnieniem na ołów.

B. Rury spustowe i wentylacyjne.

105. Wszelkie rury spustowe i wentylacyjne wewnątrz budynku, jak również ich rozgałęzienia wraz z połączeniami na całej swej długości winny być żeliwne z uszczelnieniem na ołów. Połączenia odpływów od zlewów, umywalek, zmywaków lub pisuarów mogą być ołowiane lub żelazne cynkowane średnicy odpowiedniej do syfonów.

106. Kołpak rury wentylacyjnej, wyprowadzony nad dach, winien być zrobiony z blachy cynkowanej, lub z innego materiału, uznanego za odpowiedni.

C. Syfony.

107. Syfony winny być:

- a) o średnicy 40 mm — ołowiane lub mosiężne, w jednej sztuce;
- b) o średnicy 50 mm — ołowiane lub żeliwne, w jednej sztuce;

c) o średnicy 100 mm, dla pojedynczych klozetów służące — z żeliwa (jeśli tylko nie stanowią całości z miską i, co zatem idzie, nie są wyrobione z jednego z nią materiału);

d) o średnicy większej od 100 mm, t. j. od ogólnych ustępów, wpustów piwnicznych i suterenowych, skrzynek do tłuszczu — żeliwne;

e) o średnicy 100 mm i większej, od wpustów podwórzowych — kamionkowe lub też z żeliwa, jeżeli na zasadzie poz. 104 niniejszych przepisów rura odprowadzająca wykonaną zostanie z żeliwa.

108. Grubość ścianek syfonów żeliwnych winna być nie mniejsza od grubości ścianek rur tejże średnicy.

109. Syfony żeliwne, wyżej w punktach b i c poz. 107 niniejszych przepisów wspomniane, winny być od wewnątrz starannie emaljowane.

110. Do umocowania syfonów przy rurach spustowych dozwolone są połączenia kołnierzowe.

D. Wpusty, pokrywy i t. d.

111. Wpusty w podwórzach winny być kamionkowe, jeśli jednak są układane bliżej, niż na 2 m od ścian sąsiednich suterenu, to żeliwne; wpusty suterenowe winny być zawsze żeliwne. Wszelkie kraty, pokrywy i t. p., wpuszczane w powierzchnię podwórza, ulicy, podłóg i t. p. winny być żeliwne.

E. Zlewy.

112. Zmywaki mogą być kamionkowe, kamienne z kamienia nieporowatego, dobrze oszlifowanego i nieprzepuszczającego wody, lub też metalowe nierdzewiące.

113. Miski, umywalnie i t. d. mogą być z kamionki, fajansu, porcelany lub żeliwa; w tym ostatnim razie mają być wewnątrz starannie emaljowane.

F. Ustępy i pisuary.

114. Naczynia klozetowe i pisuarowe winny być z kamionki lub fajansu nieprzepuszczalnego, trwałego, jasnego i starannie polewanego; w koszarach, fabrykach i t. p. mogą być żeliwne emaljowane, o ile ustępy te znajdują się w specjalnych oddzielnych budynkach.

115. Koryta ustępowe winny być kamionkowe lub z podobnie dobrego materiału.

G. Studzienki i t. p.

116. Studzienki winny być wykonane z najlepszej prasowanej cegły na zaprawę cementową, z betonu lub z żelazobetonu.

Jakość i wzory materiałów.

117. Wszystkie materiały, użyte do robót kanalizacyjnych, winny być w najlepszym gatunku, wyroby zaś fabryczne winny być wyborowe, tak co do materiału surowego, jako też i odrobienia; powinny one odpowiadać przyjętym typom i wzorom, które Magistrat posiada i przechowuje.

118. Życzący sobie użyć do robót kanalizacyjnych takich materiałów i przedmiotów, które przedtem nie były dopuszczane do użycia, obowiązani są przedstawić wzory do Magistratu, celem obejrzenia i wypróbowania tych materiałów i przedmiotów wraz z rysunkami tych ostatnich, ze wskazaniem rozmiarów i opisem. Wzory, uznane za dobre, przechodzą bezpłatnie do zbioru wzorów, utrzymywanych przez Magistrat.

Rury kamionkowe.

119. Rury kamionkowe winny być starannie wyrobione z najlepszego materiału, dobrze wypalone, obustronnie glazurowane, kielichowe, o prawidłowym kołowym przekroju.

120. Grubość ścian tych winna być conajmniej:

przy średnicy 100 mm — 15 mm

„ „ 150 — 17 mm

„ „ 200 i 250 mm — 19 mm

„ „ 300 mm — 25 mm

121. Rury proste winny mieć długość nie większą, niż 1 m. Głębokość kielichów winna być nie mniejszą, niż 75 mm.

Rury żeliwne i ołowiane.

122. Rury żeliwne winny być wykonane podług normalnych rysunków Magistratu. Odlew winien być gładki, czysty, bez szczelin, skaz, pęcherzy i t. p., posmolewany w stanie gorącym.

123. Grubość ścian tych rur winna być conajmniej:

przy średnicy 50 i 70 mm — 5 mm

przy średnicy 100, 150 i 200 mm — 6 mm

124. Kielichy rur żeliwnych przy połączeniach winny być uszczelniane sznurem i ołowiem.

125. Grubość ścian rur ołowianych winna być conajmniej:

przy średnicy do 40 mm — 3 mm

przy średnicy 50 mm i wyżej — 4 mm

Wykonanie robót kanalizacyjnych.

126. Roboty kanalizacyjne winny być wykonane z jaknajwiększą starannością i dokładnością. Dokładność niwelacji i kierunki winny być zapewniane przez

ustawienie celowników. Rury winny być układane w ten sposób, ażeby kielichy ich były zwrócone pod prąd.

Stare urządzenia.

127. Urządzenia, które służyły do odprowadzania ścieków z posesji przed połączeniem jej z kanałami i przed wydaniem niniejszych przepisów, mogą nie podlegać kompletnej przeróbce według tych przepisów, jednakże muszą być dostosowane do tychże przepisów, o ile to jest niezbędne, celem usunięcia warunków antysanitarnych. Mianowicie, bez zmiany pozostawione być mogą:

a) Egzystujące żeliwne i ołowiane rury spustowe, jeśli znajdują się w dobrym stanie, nie przepuszczają wody i powietrza i posiadają wymiary, niewiele różniące się od wymiarów przepisowych, nawet i wtedy, gdy nie odpowiadają niniejszym przepisom co do swej konstrukcji, średnicy i sposobu przeprowadzenia (jako to: umocowanie w ścianach i t. p.).

b) Znajdujące się przewody podziemne, jeżeli te składają się z dobrych rur żeliwnych lub kamionkowych, nie przepuszczają wody, posiadają właściwe średnice, dostateczne zagłębienie pod powierzchnią ziemi i dostateczny spadek.

c) Istniejące klozety, jeżeli znajdują się w dobrym stanie i zaopatrzone są w prawidłowo działające syfony.

d) Istniejące wpusty, jeżeli są zaopatrzone w odpowiednie kratki, skrzynki do zatrzymywania osadów i syfony, jeżeli znajdują się w stanie zdatnym do użytku, jeżeli poziom wody w nich odpowiada warunkom zabezpieczenia od zamarzania i jeżeli te, które znajdują się wewnątrz domu, są zrobione z żeliwa.

128. W każdym razie jednak wszystkie wymienione w poz. 127 niniejszych przepisów części starej kanalizacji przy pierwszej gruntownej przeróbce winny być zastąpione przez nowe przybory, odpowiadające niniejszym przepisom.

KRONIKA

Z ŻYCIA MIAST.

Szkolnictwo.

Potrzeba szkół w mieście i odpowiednich na nie gmachów, jest zrozumiałą troską miast polskich.

M. Kostopol wydzierżawiło 2 działki pod budowę szkoły powsz., ponadto poprawiono 2 budynki szkolne i wydzierżawiono trzeci budynek, gdzie uczęszcza 300 dzieci.

W Lipnie rozpoczęto budowę gmachu szkoły powsz. Do dnia 20.XI 1926 r. ukończoną została budowa murów pierwszego piętra i przystąpiono do budowy piętra drugiego.

Rada m. Ostrołęki, uchwaliła zaciągnąć pożyczkę w sumie 50.000 zł. na budowę 7 kl. szkoły powsz.

W Ostrowiu Maz. postanowiono wystąpić do Rządu o sprzedaż miastu 28 ha gruntu leśnego na zabudowę wsi przyłączonych do miasta, domów dla nauczycieli, oraz boiska sportowego.

Dzięki oszczędnościom pozostałym z 1924 r. można było w Sieradzu rozpocząć budowę szkoły powsz. na 700 dzieci. Budynek szkolny ukończono i pokryto dachem.

Imieniem gminy m. Stanisławowa Rada M. uchwaliła przyczynić się do utrzymania szkoły przemysłowo kształcącej przy Państw. szkole przemysłu drzewnego w Stanisławowie, przez ponoszenie 1/3 części płac personelu szkoły. Również uchwalono przedłużyć zobowiązanie do utrzymania VIII i IX kl. szkoły powsz. przez utrzymanie 2-ch wzgl. 3-ch sił nauczycielskich.

Zarząd m. Staszowa uchwalił przejąć od Macierzy Szkolnej na własność miasta budynek gimnazjum koedukacyjnego wraz z całym ruchomym inwentarzem.

Zrozumienie, czym jest dla kraju dostęp do morza, spowodowało Radę M. Torunia do uchwalenia stypendjum dla jednego ucznia szkoły morskiej w Tczewie, w wysokości całkowitego utrzymania, z warunkiem, że stypendysta musi pochodzić z Torunia.

W Słoniemie przyznano subwencję w sumie 100 zł. Stowarzyszeniu Zjedn. szkół żydowskich, na prowadzenie kursów wieczorowych.

Rada m. Łodzi przyznała dodatkowe stypendjum Szkole Rzemiosł T-wa Salezjańskiego, w sumie 6.000 zł.

Na utrzymanie w Garwolinie wieczorowych kursów dla dorosłych, w celu podniesienia oświaty wśród mieszczan, przyznano subsydjum w sumie 500 złotych.

Zarząd m. Gólbria, uznając konieczność istnienia doksztalcającej szkoły zawodowej, postanowił pokryć zaliczkowo 1/3 kosztów personalnych, zaś resztę tych kosztów pokryć z funduszy budżetu miejskiego.

Na Macierz szkolną w Radzyniu Podl. wypłacono subsydjum w sumie 200 zł., oraz wstawiono do budżetu na 1927 r. na tenże cel 100 zł.

Również m. Gniezno na Macierz Szkolną wypłaciło 300 zł.

Według statystyk Komisji Powszech. Nauczania Wydziału Oświaty i Kultury Magistratu m. Łodzi w październiku 1926 r. w miejskich szkołach powszechnych było 54.153 dzieci. Liczba oddziałów wynosiła 1,281.

Kultura i Sztuka.

Doceniając znaczenie rzemiosł i przemysłu ręcznego dla rozwoju życia kulturalnego i ekonomicznego kraju, Komitet rozbudowy m. Warszawy wystąpił do władz miejskich z propozycją wyjednaną od Min. Robót Publ. terenu o przestrzeni 15.132 mtr.², pod budowę Muzeum rzemiosł i sztuki stosowanej, oraz Szkoły sztuk zdobniczych i malarstwa.

Z powodu 10-lecia powołania do życia samorządu miejskiego i pierwszego posiedzenia Rady M. z wyboru w Lublinie, uchwalono opracować i wydać monografię m. Lublina.

Zarząd m. Szamotuł postanowił przystąpić do spółki Radjo Poznańskie z 2-a udziałami po 500 zł.

W ciągu ostatnich miesięcy 1926 r., następujące miasta zażyczyły ulice miejskie, celem podniesienia estetycznego wyglądu miasta:

Biłgoraj — zasadzono 150 drzew.

Kutno — zasadzono 190 drzew.

Sieradz — zasadzono 4.000 drzew oraz 3 kwintale wikliny, którą obsadzono fosy zamkowe.

W/g danych Wydz. Ośw. i Kultury w Łodzi, w listopadzie 1926 r., frekwencja w Miejskiej Bibliotece Publicznej, wynosiła 2.792 osoby, czytelnicy ci w tym okresie przeczytali 5.586 dzieł. W porównaniu z październikiem frekwencja wzrosła o 100 osób.

Rada M. w Słoniemiu uchwaliła wypłacić 70 zł. zapomogi bibliotece im. J. Ch. Brennera.

Zarząd m. Stanisławowa, uchwalił podwyższyć subwencję dla teatru o 3.600 zł.

Sprawy sanitarne higiena i wychowanie fizyczne.

Sprawa zdrowia młodzieży i ludności miejskiej gorąco interesuje Zarządy Miast. Wiedziony tą troską Magistrat Białej Podlaskiej wyasygnował pewną sumę na zakupienie tranu dla dzieci szkolnych.

W Częstochowie Rada M., przyznała jednorazową subwencję T-wu „Toz“, na walkę z gruźlicą, w sumie 2.000 zł.

Wydział Opieki Społ. Magistratu m. Warszawy, opracowuje projekt urządzenia na Helu sanatorium dla dzieci gruźliczych. W tym celu wystąpił do Rządu z prośbą o udzielenie na półwyspie gruntu pod projektowane sanatorium.

Tytułem udziału w uruchomieniu szpitala wenerycznego w Będzinie, Rada Miejska, w Dąbrowie Górniczej poleciła wypłacić 5.250 zł.

By zapobiec szerzeniu się jaglicy wśród ludności, w Kielcach uchwalono zorganizować przychodnię przeciwjaglicą.

Kontrola lekarska przeprowadzona w szkołach miejskich w Sieradzu stwierdziła jaglicę u 116 dzieci, które odosobniono i przeprowadzono gruntowną kurację. 60 najbiedniejszych dzieci leczono kosztem Magistratu.

Wydział Opieki społ. m. Warszawy, postanowił dokonywać corocznie badania wzroku u dzieci wszystkich zakładów dobroczynnych, utrzymywanych i subwencjonowanych przez miasto.

W celu zapewnienia dobrej wody do picia, Zarząd m. Staszowa uchwalił wiercenie studni artezyjskiej; robota ta związana jest z projektem budowy w mieście wodociągów.

Jednym z najskuteczniejszych środków zachowania fizycznego zdrowia ludności, jest popieranie sportów i szerzenie do nich zamiłowania; w Warszawie rozpoczęto budowę stadjonu na gruntach w tym celu miastu odstąpionych przez T-wo Strzelców Kurkowych. W ciągu 11-u miesięcy od rozpoczęcia robót, dokonano prac niwelacyjnych, pozwalających na wzniesienie budynków i trybun obliczonych na 30.000 widzów i boiska na kilka tysięcy osób. Oprócz boiska znajdować się będzie bieżnia i tor dla cyklistów długości 520 mtr. Przewidziane są również pływalnie, tereny na konkursy hipiczne i strzelnicze. Około sierpnia r. b. przewidziane jest otwarcie stadjonu lekkoatletycznego.

Na wychowanie fizyczne młodzieży, w Ostrzeszowie uchwalono subwencję w sumie 300 zł.

Rozbudowa miast i sprawy mieszkaniowe.

Według wydanego przez Magistrat m. Ł o d z i „Miesięcznika statystycznego” 1925 r., ruch budowlany w mieście w 1925 r., przedstawia się następująco: rozpoczęto budowę 275 budowli w tem:

- 159 domów mieszkalnych,
- 84 budynków różnych,
- 32 budynków przemysłowych i handlowych,
nadbudowy:
- 11 domów mieszkalnych,
- 1 inny,
przebudowy:
- 22 domy mieszkalne,
- 10 budynków przemysł. i handlowych,
- 6 budynków różnych.

W tymże roku wykończono budowę:

- 82 domów mieszkalnych,
- 38 budynków przemysł. i handlowych,
- 66 budynków innych.

Przybyło 492 izby mieszkalne.
nadbudowy:

- 11 budynków mieszkalnych — izb mieszk. 71,
przebudowy:
- 37 budynków mieszkalnych,
- 20 budynków przemysłowych i handlowych,
- 11 budynków innych.

W październiku 1926 r., w P o z n a n i u udzielono 89 zezwoleń budowlanych. W tymże czasie ukończono budowę 2-ch nowych domów mieszkalnych, dokonano 17-u przeróbek i rozszerzeń domów, oraz ukończono budowę 15-u innych budynków.

Magistrat m. Poznania opracował plan rozbudowy miasta obliczony na lat 10 i zużytkowujący grunta poforteczne. Miasto otoczone zostanie parkami i zielącami. Wybudowane będzie 7.000 nowych mieszkań, nowy teatr dramatyczny, kolonja will. Na stokach cytadeli założy się nowy ogród zoologiczny i nowy park.

W listopadzie 1926 r., w B i ł g o r a j u udzielono 1 pozwolenie na przebudowę, 3 na budynki gospodarcze i 8 na drobny remont domów.

Według danych statystycznych m. B y d g o s z c z y w III-im kw. 1926 r., rozpoczęto budowę nowych:

- 25 domów mieszkalnych,

- 7 budynków przemysłowych i handlowych,
- 1 budynku użyteczn. publicznej,
- 16 budynków różnych,
- przebudowę: 5 budynków przemysł. i handl.,
- nadbudowę: 2 domów mieszkalnych,
- 1 budynku przemysł. - handlowego,
- 2 budynków innych.

W tymże samym czasie w budowie znajdowało się:

- 127 nowych domów mieszkalnych,
- 88 budynków przemysłowo-handlowych,
- 3 budynki użyteczności publicznej,
- 119 budynków innych,
- przebudowy:
- 33 budynków mieszkalnych,
- 43 budynków przemysłowych i handlowych,
- 33 budynków innych,
- nadbudowy:
- 2 budynki mieszkalne,
- 1 budynek przemysłowy,
- 2 budynki inne.

W 1926 r., w K o s t o p o l u wydano następującą ilość zezwoleń budowlanych:

- 51 na budowę domów mieszkalnych,
- 32 na budowę gospodarczych budynków,
- 29 na remont domów,
- 6 na przebudowy.

W tymże roku przystąpiono do opracowania planu regulacyjnego miasta.

W II kw. 1926 r., wydano naogół w P r z e m y ś l u

- 15 zezwoleń budowlanych, a mianowicie:
- 6 na budowę domów mieszkalnych,
- 5 na budowę gospodarczych budynków,
- 6 na drobne przeróbki.

W grudniu 1926 r., następujące miasta wydały zezwolenia budowlane:

R ó w n e:	3 na domy mieszkalne,
	3 „ przebudowy,
	4 „ budowę gospodarczych budynków,
	2 „ drobne przeróbki.
S i e d l c e	4 „ domy mieszkalne,
	5 „ budynki gospodarcze,
	5 „ remonty domów,

- 3 „ drobne przeróbki.
Sosnowiec 4 „ domy mieszkalne,
1 „ budowę oficyny,
2 „ przebudowę i nadbudowę,
5 „ przeróbki i drobne roboty,
1 „ budowę sklepu.
Toruń: 5 „ drobne roboty.

W końcu 1926 r., w Stanisławowie oddano do użytku rodzinom pozbawionym mieszkań, 88 lokali w 4-ch nowo wybudowanych jednopiętrowych budynkach miejskich.

W budżecie na 1927 r., preliminowano sumę 30.000 zł., na dokończenie budowy 12-rodzinnego domu miejskiego.

Zarząd m. Sieradza postanowił dopomóc ludności do budowy własnych mieszkań, przez wydzielenie z gruntów miejskich 29 parcel, które oddaje w wieczystą dzierżawę osobom zgłaszającym się ze sfery robotniczej. W 1926 r., zarząd miasta zatwierdził 19 planów budowlanych.

Komitet rozbudowy m. Warszawy otrzymał ze Skarbu Państwa sumę 1.450.000 zł., na rozwinięcie akcji budowlanej. Z sumy tej użyto: 650.000 zł., na remont walących się domów, 200.000 zł., na budowę 4-go domu miejskiego dla bezdomnych, 400.000 zł. na wykończenie domów mieszkalnych na Burakowie; są to domy małe przeznaczone na odstąpienie chętnym nabywcom, wreszcie 200.000 zł., na wykończenie domów przy ul. Raszyńskiej, przeznaczonych dla pracowników i robotników miejskich.

Program działalności Komitetu rozbudowy m. Warszawy, na 1927 r., obejmuje przede wszystkim podjęcie budowy małych mieszkań dla robotników i inteligencji pracującej. Oprócz tego projektuje się budowę miejskiej cegielni, domów dla bezdomnych, oraz wydawanie pożyczek na remont walących się domów. Pozatem Komitet, mając na uwadze potrzebę największą budowania tanich i małych mieszkań, opracował następujące typy mieszkań:

1) Typ mieszkania dla klasy robotniczej w domu wielopiętrowym, składa się z kuchni mieszkalnej i jednego pokoju; mieszkanie takie zawiera: przedpokój, wygodkę, spiżarnię, zmywak, zlew, kuchnię i wannę, nakrywaną blatem drewnianym, aby mogła służyć jako stół; wanna będzie umieszczona w niszy.

Koszt budowy takiego mieszkania wyniesie 8.920 zł. Ilość kondygnacji takiego domu nie będzie przekraczać 4, t. j. wysoki parter i 3 piętra. Sutoryny i parter byłyby wedle projektu przeznaczone na cele ogólne, jak to: pralnię, piwnicę, przedszkole, czytelnię, sale do radja i kina i t. p. Dziedzińce domu obszerne, przystosowane dla dzieci do wypoczynku. Na schodach będą szachty do zrzucania śmieci i odpowiednie śmietniki na dole; wejście na klatki schodowe

z dziedzińca. Dla niezastawiania meblami mieszkań będą urządzone w murach ścian liczne schowanka i szafy.

2) Typ mieszkania dla ubogiej inteligencji składa się z 2 pokoi, kuchni i alkowy dla służącej; koszt budowy wyniesie 13.175 ($6\% = 800$ zł.). Domy te będą również wysokości 3 pięter i parteru, inne warunki te same, co i dla domów robotniczych.

3) Typ mieszkania 3-pokojowego na kuchnię z alkową, W. C., spiżarnię, wannę i przedpokój; koszt budowy — 16.100 zł. ($6\% = 966$ zł.).

Dla bloków domów robotniczych magistrat przeznacza tereny na Pradze, ul. Odrowąża, i bloki budowlane kolejowe.

Dla bloków domów dla inteligencji — place przy ul. Rakowieckiej i przy Alei Wojska na Burakowie i na Żoliborzu.

Typ mieszkań jednorodzinnych z ogrodami, jako ideał, do którego należy dążyć, ale który wymaga opracowania planu regulacyjnego, rozgałęzienia komunikacji i t. p. w chwili obecnej nie da się jeszcze zastosować, ze względu na wielkie koszty inwestycji.

Dla takich osiedli magistrat przeznacza tereny przy szosie Modlińskiej.

Niezależnie od nakreślonego planu, magistrat będzie udzielał nadal wydatną pomoc na remont wałących się domów.

Na cele budowy domów następujące miasta uchwaliły zaciągnąć długoterminowe pożyczki:

Działowo — 15.000 zł., na budowę domu urzędniczego.

Starogard — 55.000 zł., na budowę domu dla 20-u rodzin.

Szamotuły — uzyskany w Banku Gosp. Krajowego kredyt w sumie 10.000 zł., uchwalono przeznaczyć na prace budowlane przy gmachu P. K. U. i Przytuliska dla starców.

Żnin — 30.000 zł., na wykończenie domu mieszkalnego na 12 rodzin.

Pozatem m. Dąbrowa Górna, postanowiła zaciągnąć w Banku Gosp. Krajowego pożyczkę w sumie 100.000 zł., na udzielanie właścicielom domów drobnych sum na ich remont.

Rada M., w Ostrowi Maz., postanowiła zezwalać na budowę domów tylko ogniotrwałych, w pewnych dzielnicach miasta. Zarządzenie to ma na celu doprowadzenie miasta do wyglądu estetycznego oraz zabezpieczenia miasta przeciw pożarom.

Inwestycje.

W miarę sił i środków, miasta starają się wygład swój zewnętrzny doprowadzić do poziomu miast zachodnich; w Biłgoraju w listopadzie 1926 r., zdrenowano targowisko, zbudowano pomieszczenie dla wagi miejskiej, oraz

przeprowadzono roboty przy rzeźni miejskiej, celem jej rozszerzenia i uporządkowania.

Zarząd miasta w Końskich projektuje budowę hal targowych, które według kosztorysu będą kosztowały 67.000 zł. Na budowę tę uzyskano w Woj. Kieleckim pierwszą ratę długoterminowej pożyczki w sumie 22.500 zł.

W 1926 r., w Kostopolu wykończono nowy budynek magistratu, wybudowano i oddano do użytku publicznego, drugą rzeźnię bydłą, wykończono budynek remizy Straży Ogniowej, oraz wybudowano 3 studnie artestyjskie.

W Łowiczu w listopadzie 1926 r., ukończono roboty meljoracyjne przy osuszaniu miasta. Roboty te obejmowały wykopanie 1.700 m. b. kanału odciążającego, opłotkowanie oraz odarniowanie jego brzegów. Roboty trwały 2 i pół miesiąca i zatrudniały przeciętnie 50 robotników.

Rada M., w Tucholi zatwierdziła regulację Placu Zamkowego, który ma być skanalizowany i służyć będzie za targowisko.

Walka z bezrobociem.

Ciężki kryzys ekonomiczny, a co zatem idzie bezrobocie licznych rzesz robotniczych, zamieszkujących miasta, zmuszą Zarządy Miast do szukania dróg i źródeł pomocy; w celu dania pracy bezrobotnym, miasta projektują różnorodne roboty inwestycyjne, najczęściej za fundusze uzyskane z pożyczek zaciągniętych w Skarbie Państwa.

Częstochowa uchwaliła zaciągnąć następujące pożyczki, na prowadzenie robót inwestycyjnych: a) 150.000 zł. na budowę 2-ch nowych ulic, b) 617.000 zł., na budowę domu czynszowego dla robotników. Jednocześnie postanowiono zaciągnąć pożyczkę 75.000 zł., w celu zaopatrzenia bezrobotnych i ludności najuboższej — w węgiel i kartofle.

Działowo. W celu zatrudnienia bezrobotnych uchwalono:

a) zaciągnąć pożyczkę na budowę ulicy,

b) podwyższyć cenę gazu na okres 3-miesięczny o 10 wzgl. 5 gr., za 1 m. k. c.,

c) na ten sam okres podwyższyć opłaty w rzeźni o 30%.

Kruszwica. Rada M., uchwaliła zająć bezrobotnych przy zadrzewianiu miasta i rynku.

Lubawa — bezrobotni według uchwały Rady M., zostaną zatrudnieni przy budowie letnich łazienek.

Łódź — na roboty inwestycyjne dla bezrobotnych, uchwalono zaciągnąć pożyczkę w sumie 115.000 zł.

Sieradz — przy robotach miejskich zatrudniano 70 robotników dziennie kosztem 5.178 zł., 25 gr.

W i l n o. Zarząd miasta projektuje zatrudnić bezrobotnych przy robotach wodociągowych i kanalizacyjnych; w tym celu uchwalono zaciągnąć pożyczkę, licząc po 100.000 zł., na miesiąc styczeń, luty i marzec 1927 r.

W o ł o m i n. W celu wznowienia robót inwestycyjnych, przy których bezrobotni znaleźliby zajęcie, Rada M., uchwaliła poczynić starania o pożyczkę w sumie 25.000 zł.

Z g i e r z. Na roboty inwestycyjne w związku z zatrudnieniem bezrobotnych, uchwalono zaciągnąć pożyczkę w sumie 15.000 zł.

Jednocześnie na terenie miasta zorganizowano doraźną pomoc żywnościową dla bezrobotnych. Z pomocy korzystają osoby, które nie pobierają zapomóg z Funduszu Bezrobocia, a zarejestrowane w Państw. Urzędzie Pośrednictwa Pracy. Normy żywnościowe ustalono następujące:

dla samotnego 4 bochenki chleba, 5 kg. fasoli, 3 kg. grochu, $2\frac{1}{2}$ kg. mąki pszennej,

dla rodziny składającej się z 4-ch osób: ilość podwójna norm poprzednich,

dla rodziny ponad 4-y osoby: $13\frac{1}{2}$ kg. chleba, 15 kg. fasoli, 9 kg. grochu, 7 kg. mąki pszennej.

Na koszt rozdawnictwa Rada M., wyznaczyła 5.000 zł.

W O s t r o w i W ł k p., przeznaczono 8.000 zł. na doraźne wsparcie dla bezrobotnych: żonaci mają otrzymać 30 zł., zaś kawalerowie 20 zł. W jednej rodzinie wsparcie otrzymać może tylko jedna osoba. Jednocześnie przeznaczono 2.500 zł., na węgiel dla bezrobotnych.

Według statystyki w Ł o d z i w grudniu 1926 r., liczba ogólna bezrobotnych wynosiła 37.610. Z liczby tej 17.065 osób pobierały zapomogi z Funduszu Bezrobocia na sumę 624.007 zł. Zasiłki doraźne pobierało 20.545 osób, na sumę 764.981 zł.

W P r z e m y ś l u w III-im kwart. 1926 r., ogólna ilość bezrobotnych wynosiła 198 osób, które pobrały zasiłki na sumę 9.277 zł.

Na zaopatrzenie bezrobotnych w żywność i opał Zarząd m. S t a n i s ł a w o w a wyasygnował dodatkowy kredyt w sumie 5.000 zł.

Opleka społeczna.

Na dożywianie dzieci ubogich w szkołach, następujące miasta uchwały subsydja:

L u b a w a — 400 zł.

O s t r z e s z ó w — uchwalono dzieciom szkolnym codziennie wydawać ciepłą strawę.

T o r u ń — po 1.000 zł., miesięcznie za czas od 1. XII — 26 r., do 30. IV 1927 roku.

W Słoniemie przyznano 1.000 zł., zapomogi na zakup odzieży i obuwia dla biednych dzieci.

Rada M. Żnina wyasygnowała 1.000 zł., na zakupy ciepłej odzieży dla biednych w mieście.

Celem przyjsia z pomocą biednym i bezrobotnym w Łucku, Zarząd Miasta uchwalił ofiarować taniej kuchni Zarządu Koła Polek 282 kl. żyta i 100 kl. gryki.

Jednocześnie postanowiono wspomóc Komitet Opieki nad starcami i kalekami, przez wypłacenie subsydjum w sumie 4.800 zł., wzamian za co Magistrat ma prawo do umieszczenia w przytułku bezpłatnie 4-ch starców lub kalek.

Na prowadzenie kuchni ludowej w Ostrowiu Wlkp., wyasygnowano 1.000 zł. Na temże posiedzeniu uchwalono pobudować 4 schroniska dla bezrobotnych.

By ulżyć doli najbiedniejszych, Zarząd m. Ostrzeszowa postanowił zakupić węgiel i wydać go ubogim po cenie kosztu.

W Kutnie na Boże Narodzenie bezrobotni otrzymali od Magistratu: rodziny 8 kl. mąki, 2 kl. cukru, pół kl. słoniny, osoby pojedyncze otrzymały połowę uprzednich porcyj. Dla najbiedniejszych dzieci Magistrat nabył kosztem 1.000 zł., 370 szt. sweterków.

Zarząd m. Słoniemia uchwalił wydać 30 mtr. drzewa opłowego dla schroniska dla starców św. Wincentego à Paulo, oraz odpowiednią ilość drzewa przytułkowi żydowskiemu „Dom Sierot”.

Na dzieci przybyłe na wakacje z Niemiec do Polski, Zarząd m. Działowa wyasygnował 100 zł.

Na budowę Żłobka dla niemowląt, Zarząd m. Stanisławowa wyasygnował 37.000 zł.

Komunikacja.

W sezonie zimowym, niesprzyjającym pracom drogowym, mowa być może jedynie o wykończeniu prac zaczętych i projektach na przyszłość.

W Biłgoraju w ciągu listopada 1926 r., ukończono zabrukowanie części rynku, ułożono 187 m² chodnika, oraz zreperowano mostki w mieście.

Rada M., w Grajewie uchwaliła wystąpić do władz kolejowych z prośbą o pobudowanie wiaduktu, gdyż obecnie jedyny przejazd jest co chwila zamykany, co powoduje zahamowanie ruchu w mieście. Do czasu pobudowania wiaduktu, uchwalono prosić władze kolejowe, o przesunięcie ruchu wekslowego w stronę gdzie niema tak ruchliwego przejazdu, jak ul. Piłsudskiego.

W ciągu listopada 1926 r., w Łowiczu zakończono roboty ziemne przy zabrukowywaniu ulicy, oraz przystąpiono do układania chodnika przed Urzędem Pocztowym.

Płóńsk projektuje na 1927 r., przebrukowanie 4-ch ulic, pozatem wykonane zostaną roboty konserwatorskie w zakresie utrzymania ulic w porządku.

W Kostopolu w 1926 r., wybrukowano 1.000 m² ulicy, poprawiono kilka ulic i dróg, zaprowadzono oświetlenie elektryczne ulic, oraz poprawiono targowisko. W 1927 r., projektuje się wybrukowanie ulicy od dworca kolejowego do centrum miasta.

Zarząd m. Sieradz w 1925 r., zdrenował i skanalizował część ulicy, oraz zabrukował 494 mtr. W tymże roku naogół ułożono 6565 mtr.² bruku.

Finanse miejskie.

Rozumiejąc ważność dla miasta istnienia Miejskiej Kasy Oszczędności, Rada m. Chełm uchwaliła założyć Kasę i zatwierdzić jej statut.

Ponieważ w Wołkowysku budżet w 1926 r., wykonano bez deficytu, Rada M., postanowiła anulować podatek od sztyldów oraz podatek drogowy za 1926 rok.

Majątek miejski.

Zarząd m. Grajewo powiększył majątek miejski przez nabycie kamienicy wraz z jednomorgowym placem. W nieruchomości tej ma być urządzona własna siedziba Magistratu. W dn. 4. XII 1926 r., w nowej siedzibie odbyło się uroczyste posiedzenie Rady M., na którym gmach został przez Magistrat przekazany Radzie Miejskiej.

Walka z drożyzną.

Stale wzrastająca w miastach drożyzna, wywołała w większych ośrodkach ruch obrony ludności przed tem niepożądanem zjawiskiem.

W Częstochowie Rada M. uchwaliła:

- 1) utworzyć fundusz na walkę z drożyzną, finansowemi środkami miasta, lub przez wystaranie się u Rządu o odpowiednie na ten cel kredyty,
- 2) utworzyć z wymienionego funduszu rezerwy mąki, kartofli i węgla,
- 3) poczynić starania o przyznanie miastu taryf ulgowych na przewóz artykułów spożywczych pierwszej potrzeby,
- 4) poczynić starania o rozszerzenie zakresu kompetencji Komisji ustalania cen, gdyż jej dotychczasowa działalność i kompetencja tylko sankcjonuje drożyznę,

5) polecono Magistratowi rozpoczęcie zapomogowej akcji żywnościowej dla bezrobotnych, przyczem celem uzyskania potrzebnych na to funduszy, polecono opracowanie statutów podatków od służących i napojów wysokowych, na wzór innych miast.

Również Rada M., w Piotrkowie postanowiła w tym celu zwrócić się do Rządu z następującymi żądaniem:

- 1) ograniczenia wywozu artykułów pierwszej potrzeby do czasu zaspokojenia rynku wewnętrznego,
- 2) stworzenia państwowych rezerw żywnościowych i udzielania z nich samorządom odpowiednich ilości po cenach umożliwiających walkę ze wzrostem cen,
- 3) udzielania samorządom bezprocentowych pożyczek na zakup artykułów pierwszej potrzeby dla niezamożnej ludności,
- 4) zorganizowania pomocy żywnościowej dla bezrobotnych,
- 5) nie wydawania patentów pośrednikom,
- 6) przymusowej rozsprzedaży magazynowanych w celach spekulacyjnych artykułów pierwszej potrzeby.

Wybory.

Wybory do Rad miejskich dokonane w miastach w ciągu ostatnich kilku miesięcy, dały następujące wyniki:

Gdynia	—	lista rybacko-kupiecka	5 mandatów
		„ robotniczo-rzemieśnicza	2 „
		„ mieszana: robotnicy, rzemieślnicy,	
		kupcy, właściciele nieruchomości	2 „
		„ kupiecko-włościańska	1 „
		„ inteligencji	1 „
		„ gminy Oksywie	1 „

Kielce. W dn. 19. X. 1926 r. wybrano do reprezentacji gminnej 48 radnych i 24 zastępców; pod względem wyznaniowym wybrano 24 chrześcijan i 24 żydów. Po raz pierwszy do Rady weszli przedstawiciele robotników. Nowa Rada nie rozpoczęła jeszcze działalności, gdyż przeciwko wyborom wniesiono sprzeciw.

Olkusz	—	Lista mieszczańska	2 mandaty
		Lista P. P. S.	4 „
		Polskie zrzeszenie demokratyczne	7 „
		Listy żydowskie	10 „
Płońsk	—	Bezpartyjny ogólnomieszczański Komitet	4 mandaty
		Lista P. P. S.	3 „
		Komuniści polscy i żydowscy, oraz Niezależna Partja Chłopska	4 „
		Zjednoczenie żydowskie	13 „

P r u s z k ó w — Zrzeszone organizacje chrześcijańsko-spo-	
łeczne	4 mandaty
Zjednoczenie mieszczańskie	3 „
Odrodzenie gospodarcze	1 „
Komitet Związku Naprawy	1 „
Lista P. P. S.	4 „
Komuniści i lewica P. P. S.	11 „

Wybory powyższe zostały unieważnione.

Statystyka.

Według kwartalnika statystycznego m. Lublina, ludność miasta na dzień 1. X. 1926 r., wynosiła 106. 582 mieszkańców.

Ludność m. Łodzi w 1925 r., liczyła 540.326 osób.

W Ostrowcu na dzień 1. XII. 1926 r., ilość mieszkańców wynosiła 26.395 osób, w czym chrześcijan 18.091, żydów 8.304.

Różne.

Chęć ulżenia doli najbiedniejszych mieszkańców miasta, znalazła swój wyraz w uchwałach Zarządów Miast, asygnujących pewne sumy na urządzenie gwiazdki i choinek żołnierzy, dzieci i biednych miasta. Następujące miasta uchwałyły pewne sumy na cel powyższy:

Biała Podlaska — 230 zł., na gwiazdkę dla żołnierzy Garnizonu Bialskiego.

Chełmno — 200 zł., T-wu Pań Miłosierdzia na gwiazdkę dla ubogich, oraz dla wszystkich ubogich miasta po 3 zł., i opał tytułem wsparcia gwiazdkowego.

Dąbrowa Górna — 5.000 zł., na choinkę dla dzieci szkół powszechnych.

Golub — 250 zł., na gwiazdkę dla dzieci, oraz 3 — 5 ctr. węgla do podziału między najuboższych.

Ostrów Wlkp. — 2.000 zł., na urządzenie gwiazdki dla dzieci.

Piotrków — 4.000 zł., na urządzenie gwiazdki dla dzieci.

Równe — 150 zł., na choinkę dla dzieci w Żłobku — 100 zł., na wigilię dla przytrzymanych w areszcie miejskim.

Sosnowiec — uchwalono wydać na święta Bożego Narodzenia, dzieciom szkolnym bezpłatnie dożywianym, po 1 kg. bułki i 1½ kg. cukru. Poza tem postanowiono urządzić choinkę dla wszystkich dzieci szkolnych, oraz wyasygnowano 150 zł., na uroczystości wigilijne dla funkcjonariuszy Miejskiej Straży Ogniowej.

Włocławek — 150 zł., na choinkę dla dzieci niższych funkcjonariuszy Policji Państw. — 75 zł., na choinkę dla dzieci robotników.

Wiele instytucyj i organizacyj różnego rodzaju zwraca się do Zarządów miast z prośbą o subwencje i pomoc; miasta w miarę swych środków finansowych starają się dopomóc zwracającym się do nich o pomoc; długi szereg miast wymienionych i subsydjów przez nich udzielonych, będzie najwymowniejszą ilustracją z zakresu działalności miejskiej w dziedzinie pomocy udzielanej na różne cele:

Aleksandrów Łódzki. — Na skutek odezwy T-wa opieki nad sierotami po poległych żołnierzach, wypłacono 75 zł. na dokończenie budowy gmachu dla sierot po żołnierzach.	
Częstochowa. — Na dokończenie gmachu T-wa Kolonij letnich	3.000 zł.
Kolonjom Letnim dla żydów	1.500 „
Zakładowi Magdalenek	1.000 „
Działdowo. — Na rzecz Muzeum Grunwaldzkiego w Działdowie	200 „
Na budowę Domu Akademickiego w Poznaniu	470 „
Na Uniwersytet Ludowy w Zagórzcu na Kaszubach	50 „
Góra Kalwaria. — Do Ligi Obrony Powietrznej Państwa	500 zł.
Grodzisk Wlkp. — Na budowę kościoła w Rostarzewie	100 zł.
Tow. Opieki Kulturalnej nad polakami, zamieszkałymi zagranicą	25 „
Macierzy Szkolnej Ks. Cieszyńskiego	25 „
T-wu Opieki nad niewidomymi w Bydgoszczy	20 „
Łódź. — Komitetowi Budowy kościoła Matki Boskiej Zwycięskiej w Łodzi	20.000 zł.
Parafji rzymsko-katolickiej w Radogoszczu na ogrodzenie cmentarza	500 „
Lubawa. — T-wu Opieki nad niewidomymi (składka roczna)	12 zł. 50 gr.
Ostrów Siedlecki. — Na restaurację Katedry na Wawelu	100 zł.
Pruszków. — Macierzy Szkolnej Ks. Cieszyńskiego	50 zł.
Polskiemu Białemu Krzyżowi, przez zakupienie wydawnictw Instytutu Wydawniczego Kultura i Sztuka	6 „
Polskiemu Związkowi Kolejowców z racji poświęcenia sztandaru	30 „
Równe. — Zarządowi Chrześcijańskiemu T-wu Rzemieślników	200 zł.
Szpitalowi żydowskiemu (na poczet subwencji na 1927 r)	300 „
Narodowej Organizacji Kobiet w Równem na prowadzenie szkoły kroju i szycia dla biednych dzieci	150 „
Komitetowi Związków żydowskich inwalidów, wdów i sierot wojennych w Równem	100 „
Na sztandar dla szkoły powszechnej im. J. Słowackiego	100 „
Na prowadzenie i urządzenie przez Polską Macierz Szkolną kursów dokształcających	150 „

S z a m o t u ł y. — Na uruchomienie zegara na wieży kolejowej	1.000 zł.
Ś w i e c i e. — Lldze Obrony Powietrznej Państwa	50 zł
T u s z y n. — T-wu opieki nad sierotami po żołnierzach	50 zł.
W a d o w i c e. — Na odnowienie kościoła parafjalnego	1.000 zł.
W i e l u Ń. — Macierzy Szkolnej Ks. Cieszyńskiego	150 zł.
Z n i n. — Na dożywienie dzieci polskich z Niemiec, które wakacje spędziły w Żninie	100 zł.

W S t a n i s ł a w o w i e wmurowano w sali Rady Miejskiej tablicę pamiątkową, celem uczczenia pamięci Jana Dennemarka i Jana Kamińskiego, którzy 250 lat temu na czele 3,000 załogi obronili miasto przeciwko 100,000 armji tureckiej.

Sprawozdania z działalności miast.

O p a l e n i c a. W latach od 1918 — 1926 r. miasto wybudowało elektrownię, wykupiło ochronkę z rąk niemieckich, wypaliło 600,000 cegły, z której wybudowano 16 nowych domów mieszkalnych. Przebudowano 1 klm. ulicy i na nowo wybrukowano 600 mtr. ulicy, oraz ułożono 500 mtr. chodnika. Miasto pozatem zakupiło dom piętrowy.

S z a m o t u ł y. — W ciągu ostatnich trzech lat miasto wybudowało 5 domów na 68 rodzin. Mieszkania w domach są 2-u, 3-y i 4-o pokojowe. Zakupiono również baraki wojskowe, które zostały przerobione na mieszkania dla 48 rodzin robotniczych. Dalej miasto kupiło szpital, który dość znacznym kosztem przerobiony został na Miejski Zakład dla Chorych na 43 łóżka. Rozbudowaną została elektrownia miejska, która obecnie posiada silnik 300-konny, 150-konny i parową maszynę 150-konną. W 1925 r. rozpoczęto budowę katolickiej szkoły powszechnej z 14-a klasami. Gmach szkoły jest już pod dachem. W roku 1926 miasto nabyło teren państwowy, na którym utworzono Przytulisko dla 60 starców. Przytulisko otoczone jest parkiem. Wreszcie urządzono na przestrzeni 20-o morgowej nowe targowisko ze wszystkimi nowoczesnymi urządzeniami.

Powyższe budowle kosztowały miasto 380,000 zł. Wydatki powyższe miasto pokryło z pożyczek, uzyskanych od Ubezpieczalni Krajowej, Krajowego Ubezpieczenia Ogniwego i Banku Gospodarstwa Krajowego.

Miejskie nagrody literackie.*)

Z radością stwierdzamy, iż niewątpliwie nastąpiła już chwila, gdy równorzędnie ze sprawami gospodarczymi, czyli równorzędnie z pomnażaniem dóbr z zakresu kultury materialnej można już oraz należy we wskrzeszonym Państwie Polskiem inicjować i realizować pomnażanie dóbr z zakresu kultury duchowej.

Postulaty kultury, sztuki i nauki coraz głębiej zapuszczają korzenie w świadomość zarządów miejskich; uważny czytelnik naszej kroniki z życia miast bez trudu może dostrzec udokumentowanie powyższej okoliczności. Znacznie rozszerza się tedy horyzont działalności miejskiej, a względem wymogów nowych, tak jak względem dotychczasowych, Biuro Związku Miast Polskich przyjmuje funkcje inicjatora i organizatora.

Zwracaliśmy się już z tych łamów*) z gorącym apelem zwłaszcza do zarządów większych i zasobniejszych miast, aby w poczuciu swego serdecznego związku ze świetną, współczesną literaturą, która pogłębia i uszlachetnia nasze życie, w pragnieniu spłacenia, choć w części ogromnego *długu* wdzięczności względem żyjącego i tworzącego w murach danego miasta pisarza, uchwałyły fundacje stałych nagród literackich swego imienia i wstawiały odąd corocznie odpowiednią sumę do preliminarza budżetu. Wyraziliśmy się też, iż fundacja taka będzie najpiękniejszym herbem kultury danego miasta.

Kierując się pobudkami ogólnego dobra miast polskich, redakcja „Samorządu Miejskiego” jest szczęśliwą, iż apel jej nie przebrzmiał bez echa. Wywołaliśmy wyjątkowo szlachetną i pożyteczną emulację. Jednym z najpierwszych miast, które pośpieszyło na apel nasz w sprawie pójścia za przykładem stolicy i ufundowania miejskiej nagrody literackiej, miastem, które za dumę dla siebie uważało sięgnięcie po swoisty herb kultury, był pozornie do cna zmaterjalizowany polski Manchester — Łódź. Dajemy głos jej przedstawicielowi:

Nigdzie może bardziej, jak w Łodzi, nie było tak wskazane i pożyteczne, ufundowanie miejskiej nagrody literackiej, którą to inicjatywę zrealizował na gruncie łódzkim prezydent miasta, p. M. Cynarski.

*) Vide artykuł p. t. „Znaczenie fundacji miejskiej nagrody literackiej”, umieszczony w zeszycie 9-ym, za wrzesień r. 1926, „Samorządu Miejskiego”.

*) Vide cyt. artykuł p. t. „Zrzeszenie fundacji miejskiej nagrody literackiej” w „Samorządzie Miejskim” Nr. 9/1926.

Życie kulturalne Łodzi, drugiego po stolicy — co do liczebności mieszkańców — miasta w Polsce, nigdy nie było zbyt żywe, co jest zresztą dość zrozumiałe, jeżeli się weźmie pod uwagę specyficzną strukturę socjalną Łodzi. Półmiljonowe to miasto, złożone w olbrzymiej większości z kupców i robotników, więc ludzi interesu i pracy fizycznej, pozbawione uniwersytetu lub innej wyższej uczelni — z natury rzeczy nie mogło i nie może wykazywać zbyt intensywnego ruchu literackiego czy artystycznego.

W dn. 28 września 1926 r. odbyło się u prezydenta miasta pierwsze posiedzenie komitetu tymczasowego, złożonego z przedstawicieli sfer literackich, pedagogicznych, prasy i t. d., na którym w ogólnych zarysach omówiono najważniejsze zasady, na jakich ma być udzielana przyszła nagroda literacka m. Łodzi, oraz wybrano komisję redakcyjną, która już po upływie kilku dni przedłożyła projekt statutu.

Statut został przez wspomniany Komitet obszernie przedyskutowany, oraz zrehabilitowany ostatecznie, poczem w dniu 13 października został uchwalony przez Magistrat i wniesiony na Radę Miejską, która w dniu 28 października 1926 r. postanowiła na podstawie tego statutu ufundować „Nagrodę literacką m. Łodzi”, oraz corocznie na ten cel wstawiać do budżetu Wydziału Oświaty i Kultury sumę 10,000 złotych.

Suma ta — w myśl statutu — stanowi niepodzielną nagrodę, która ma być corocznie, poczynsz od roku 1927, przyznawana jednemu z żyjących autorów polskich za całokształt jego działalności na polu literatury polskiej (poezji, powieści, dramatów, studjów i krytyki literackiej oraz dziejów literatury), albo za jeden utwór z tych samych dziedzin, ogłoszony drukiem, lub wystawiony na scenie w ciągu okresu rocznego przed dniem 1 stycznia tego roku, w którym zostaje przyznawana każdorazowo nagroda.

Tym sposobem pozostawiono otwartą kwestję, czy ma to być nagroda „zachęty”, czy „zasługi”, t. zn. czy ma zachęcać młodych, a utalentowanych autorów polskich, wzgl. umożliwić im dalszą twórczość literacką, czy też stanowić ma pewnego rodzaju hołd dla zasług, położonych na polu literatury przez autorów starszych, ewent. uwolnić ich na dłuższy czas od materialnych trosk i kłopotów.

Rozstrzygnięcie każdorazowe tej kwestji pozostawiono swobodnemu uznaniu tworzącego się corocznie ad hoc Komitetu nagrody literackiej m. Łodzi. Dla zmanifestowania robotniczego i przemysłowego charakteru Łodzi, miasta pracy, Statut postanawia, iż w razie przyznania równych zasług, lub równych wartości utworom rozmaitych osób — pierwszeństwo do nagrody przyznane będzie autorowi, którego działalność literacka lub utwór związane są ze światem współczesnej polskiej pracy (niekoniecznie zatem z samej Łodzi).

Nagroda będzie udzielana bezkonkursowo, gdyż, w wyniku dyskusji, projektodawcy doszli do przekonania, że z jednej strony konkurs przyniósłby mnó-

stwo prac, w większości pozbawionej większej wartości literackiej lub też nie posiadających jej wcale, a przysporzających moc nieproduktywnej pracy członkom jury, z drugiej zaś byłoby to krępujące dla autorów starszych i zasłużonych, którzy musieliby może po kilka lat z rzędu stawać do konkursu i nadsyłać swe dzieła, lub też byłiby wykluczeni od nagrody.

Jak wspomniano wyżej, nagrodę przyznaje corocznie specjalny Komitet, którego siedzibą jest miasto Łódź, ogłoszenie zaś nazwiska laureata nagrody, następuje w dzień Świąta Narodowego 3-go maja, a wręczenie dyplomu i nagrody odbywać się będzie w ciągu maja tegoż roku na uroczystym posiedzeniu Rady Miejskiej.

W skład Komitetu nagrody literackiej m. Łodzi wchodzi: prezes Rady Miejskiej m. Łodzi, prezydent m. Łodzi, dwie osoby, wybrane przez Radę Miejską, delegat Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego, delegat Syndykatu Dziennikarzy Polskich w Łodzi, trzech profesorów lub docentów literatury polskiej (po jednym z uniwersytetów w Warszawie, Krakowie i Poznaniu), wskazanych przez odnośne wydziały uniwersyteckie, delegat Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, oraz dwóch delegatów zarządów polskich zrzeszeń autorskich, mających siedzibę w Warszawie, zaproszonych przez prezydenta m. Łodzi.

Wszelkie koszty, związane z działalnością Komitetu, pokrywane będą z funduszów miejskich.

Jak widać z powyższego, Statut nagrody literackiej m. Łodzi wykazuje wiele analogii z takimże statutem warszawskim. Podkreślić jednak należy, iż w przeciwieństwie do Warszawy, gdzie Rada Miejska odrzuciła artykuł, przyznający pierwszeństwo autorom, których utwory zawierają choćby częściowo odzwierciedlenie życia Warszawy — Statut nagrody łódzkiej, jak wspomnieliśmy, przyznaje przywileje autorom, których utwory rozgrywają się w środowiskach polskiej pracy, czy to w Łodzi, czy też w innych ośrodkach przemysłowych w kraju lub na emigracji, w których pracuje polski intelekt lub robotnik polski. Ponadto, Statut nagrody łódzkiej daje możliwość udzielenia nagrody za utwór, względnie za działalność na polu historii literatury, czego nie przewiduje statut warszawski.

Dalej pewne, dość znaczne różnice wykazuje skład Komitetu nagrody. Zwraca mianowicie uwagę fakt, iż, podczas gdy w takimże komitecie warszawskim zasiadają wyłącznie osoby, zamieszkające w Warszawie — w skład Komitetu nagrody literackiej m. Łodzi wejdzie zaledwie połowa członków z Łodzi — w tem 4 z Rady Miejskiej i Magistratu, a tylko dwu fachowców na polu literatury, mianowicie delegaci Kuratorjum Szkolnego i Syndykatu Dziennikarzy.

To wyeliminowanie żywiołu lokalnego tłumaczy się poprostu — brakiem literatów i zrzeszeń literackich, czy autorskich w Łodzi, a nadto, jak wspomniano wyżej, brakiem wyższych uczelni i w związku z tem — profesorów. Wszystkie te brakujące elementy Komitet będzie musiał sprowadzać z poza Łodzi, co oczy-

wiście powiększy znacznie koszty działalności jego, da jednak ekwiwalent w daleko wyższym poziomie kwalifikacyj członków Komitetu i pewne gwarancje odnośnie wartości jego orzeczeń.

Na dobro Rady Miejskiej m. Łodzi zapisać też należy okoliczność, że wniosek Magistratu w sprawie nagrody literackiej, referowany na plenum osobiście przez p. prezydenta Cynarskiego przeszedł prawie że jednomyślnie, bez żadnej dyskusji merytorycznej.

Inicjatywa prezydenta Cynarskiego trafiła tedy na grunt podatny, a Łódź, pierwsze w Polsce miasto, które wprowadziło przymus powszechnego nauczania i realizuje go wśród olbrzymich, jak na swe stosunki, ofiar materialnych — raz jeszcze zadokumentowała, że posiada i wyższe aspiracje. Może kiedyś, w przyszłości, to „złe miasto“ stanie się jeszcze „Ziemią obiecaną“ dla artystów i ludzi pióra, którzy zechcą osiąść w Łodzi i swą działalnością użyźnić te ugory „złota i błota“

Za czynem Łodzi następuje czyn Poznania. Miasto, które w czasie niewoli przetrwało srogi ucisk językowy, jedno z pierwszych przystępuje do zaszczytnego wyróżnienia i okazania realnej pomocy twórcom polskiej literatury. Dowiadujemy się, iż Magistrat m. Poznania opracował już projekt statutu nagrody literackiej m. Poznania im. Jana Kasprówicza. Projektowany statut przewiduje przyznawanie co dwa lata, poczynwszy od r. 1927, nagrody w wysokości 10,000 złotych, autorom polskim za całokształt działalności literackiej, względnie jedno tylko dzieło, przyczem nagroda ta ma być przyznawana nietylko za utwór literatury pięknej, ale i piśmiennictwo społeczne, względnie i polityczne. Z nagrody będą korzystali tylko urodzeni, bądź zamieszkali na terenie ziem zachodnich, względnie inni, za dzieła związane z Zachodnimi Kresami. — Prócz tego, ustanowiono nagrodę im. Łukasiewicza za prace nad pogłębianiem studjów i historii m. Poznania, względnie za prace, poruszające bieżące zagadnienia miasta o specjalnej wartości. Nagroda ta wyniesie 7,000 zł. i pierwszy raz będzie przyznana w r. 1928. — W tym także roku przewiduje drugi statut nagrodę konkursową za prace z dziedziny historii m. Poznania w sumie 3,000 zł. W drodze tej umożliwi się rychłe stworzenie biblioteki historycznej w Poznaniu na wzór „Biblioteki Krakowskiej“.

KRONIKA ZAGRANICZNA

Ustrój miejski w różnych krajach.

SZWECJA.

Historja. Samorząd miejscowy datuje się przeważnie od 1634 roku, od chwili podziału państwa na hrabstwa (län). Hrabstw takich lub departamentów jest 25 (włącznie ze Sztokholmem). Na czele hrabstwa stoi gubernator lub prefekt (landshövding) mianowany przez Koronę. Gubernator Sztokholmu nosi tytuł gubernatora generalnego, jest on szefem prowincjonalnego zarządu. Każdy departament dzieli się na obwody sądowe (fögderier) w każdym obwodzie jest pisarz sądowy (häradskrivare) odpowiedzialny za pobieranie podatków państwowych, które pobiera się na zasadzie podziału dokonywanego przez komitet wybierany przez gminę. Poza tem w okręgu jest sędzia, pełniący urząd prokuratora i naczelnika policji.

W miastach dawnych, za wyjątkiem Sztokholmu, władzą wyższą, podległą gubernatorowi jest kolegium ławników (magistrat), składające się z burmistrza i ławników.

Burmistrz jest zawsze prawnikiem, jak również ławnicy w większych miastach są zwykle prawnikami. Burmistrza mianuje Korona z listy 3-ch kandydatów, przedstawionych przez wyborców z danego miasta. Ławników zwykle wybiera rada miejska. Wszyscy członkowie Magistratu są płatni; urząd ich jest dożywotni. Od ławników zależnymi są urzędnicy płatni przez miasto: szef policji, prokurator królewski, poborca podatków państwowych i poborca podatków niezapłaconych.

W miastach nowych ławnicy nie są trybunałem sądowym, lecz jedynie władzą administracyjną. Prezydent takiego miasta niekoniecznie musi być prawnikiem i naczelnikiem policji.

Samorząd szwedzki. Samorząd miejscowy w Szwecji jest bardzo stary; organizacja obecna datuje się od r. 1862. W tym to roku uchwalono 4 prawa samorządowe: dla gmin wiejskich, miast, parafij i departamentów. Prawa te choć zmienione, dotychczas obowiązują za wyjątkiem departamentów, dla których uchwalono nowe prawo w 1924 r.

Wybory. Prawo wyborcze gminne posiadają obywatele bez różnicy płci, po ukończeniu 23 lat, za wyjątkiem osób, będących pod kuratelą, bankrótów, tych co nie popłacili podatków oraz osób pozbawionych prawa głosu przez sądy.

Gminy wiejskie. Szwecja oddawna podzieloną została na parafje. Obecnie każda parafja tworzy gminę. Gmin wiejskich jest w Szwecji około 2,400. Zarząd gminą w teorji sprawuje zgromadzenie gminne, złożone z wyborców. (Kommunalstämman). Zgromadzenie wybiera przewodniczącego i wice-przewodniczącego na przeciąg 4-ch lat.

Rada gminna. Każda gmina może, zaś gminy liczące ponad 1,500 mieszkańców muszą wybierać radę gminną, która sprawuje władzę, pochodzącą od zgromadzenia gminnego. Rada gminna wybierana jest na lat 4. Poza radą gminną — ciałem wykonawczem jest kolegium gminne (Kommunalnämnd), wybierane na lat 4.

Zakres władzy gminnej. Zakres władzy gmin wiejskich nie jest określony żadnemi prawami. W praktyce władze te zajmują się opieką społeczną i higieną publiczną.

Parafje. Sprawy kościelne i szkolne należą do zgromadzenia parafjalnego, którego organem wykonawczym jest rada parafjalna i rada szkolna.

Gminy wiejskie. Część gminy wiejskiej może przybrać charakter miasta i wówczas tworzy gminę miejską z prawami gminy miejskiej w zakresie policji, urządzeń miejskich, praw budowlanych i pożarnych, przepisów sanitarnych; w innych sprawach ta część gminy stanowi całość ze swoją gminą wiejską. Gmin tego rodzaju posiada Szwecja 195. Pozatem w Szwecji jest 37 miast, posiadających targi; zajmują te miasta pośrednie miejsce, między wsią i miastem.

Miasta. W Szwecji jest 111 miast niezależnych od gmin wiejskich. W miastach tych tak samo, jak w gminach wiejskich w teorji władzą ustawodawczą jest zgromadzenie wyborców miejskich (allmän rådstuga).

W miastach liczących ponad 1,500 mieszkańców władzę sprawuje rada miejska, wybierana na lat 4.

Kolegium ławników (Magistrat). Zgodnie z prawem, najwyższą władzą w mieście jest Magistrat. Jednakowoż udział jego w administracji miastem stał się raczej formalnością i ogranicza się jedynie do kontrolowania, czy, decyzje rady miejskiej zgodne są z prawem.

Komitety. Władzę wykonawczą obecnie posiadają komitety, wybierane przez radę miejską. Najważniejszym z nich jest *izba finansowa* (drätselkammare) zarządzająca majątkiem gminnym.

Sztokholm.

Administracja Sztokholmu podlega specjalnym przepisom. Rada miejska, złożona ze 100 członków mianuje kolegium miejskie (stadskollegium), które

sprawuje najwyższą kontrolę administracyjną i zarazem przygotowuje pracę dla rady miejskiej.

Kolegium składa się z przewodniczącego rady miejskiej, 2 wice-przewodniczących i 3 — 6 ławników, którzy są płatnymi urzędnikami, wybieranymi na lat 6. Każdy z nich stoi na czele specjalnego departamentu. Pozatem do kolegium należy 9 członków niepłatnych. W Sztokholmie namiestnik królewski sprawuje najwyższą kontrolę administracyjną.

Rada departamentalna. Ciałem reprezentacyjnem w departamencie jest rada departamentalna, w której swoich reprezentantów mają gminy wiejskie i miasta. Każde miasto liczące co najmniej 50,000 mieszkańców może usunąć się z rady departamentalnej. Rada departamentalna wybierana jest na lat 6, przez wyborców gminnych, mających 27 lat skończonych. Rada zbiera się raz do roku. W przerwach między posiedzeniami, sprawami bieżącymi kieruje komitet administracyjny.

Działalność rady administracyjnej. Do zakresu działania rady departamentalnej należą decyzje w sprawach rolnych i przemysłowych, środki poprawy komunikacji, sprawy higieny, nauczania, bezpieczeństwa i ładu publicznego. W praktyce rada departamentalna zajmuje się przeważnie higieną publiczną i wydatkami na ten cel, wynoszącymi normalnie $\frac{2}{3}$ ogólnych wydatków.

Związki miejscowe. Na mocy prawa z 1919 r. miasta, gminy, gminy miejskie, mogą tworzyć związki w celach administracyjnych. Związki takie mogą również tworzyć rady departamentalne, lub miasto i rada departamentalna.

Finanse gminne. Głównem źródłem dochodu gmin jest opłata miejscowa od dochodu, pobierana proporcjonalnie od ustalonej stopy dochodowej.

Pozatem może być pobierana progresywna opłata od każdej sumy, przewyższającej 3,000 koron, a podlegającej opodatkowaniu dochodowemu i majątkowemu. Opłata powyższa nie może wynosić więcej niż 6% wysokości podatku.

Gminy mogą pobierać specjalne opłaty np. od biletów widowiskowych, psów, drzewa wycinanego w gminie.

Otrzymują one również zasiłki rządowe na cele higieniczne, utrzymanie dróg, mostów, parków, a głównie nauczanie.

Dochody departamentalne. Głównem źródłem dochodów departamentalnych jest podatek departamentalny podobny do podatku, pobieranego przez gminy.

Sposób nakładania podatków. Zgromadzenie lub rada decyduje o poborze podatków, jak również o kupnie i sprzedaży majątku, o wszystkich opłatach i wydatkach oraz pożyczkach niezbędnych, a przekraczających pewne określone minimum.

Wynagrodzenia. Przewodniczący rad i zgromadzeń otrzymują pewne sumy na wydatki biurowe, pocztowe i inne. Członkowie rad miejskich są wynagradzani za podróże, członkowie rad departamentalnych pobierają diety i opłaty

za podróż. Członkowie komitetów i radni mogą również pobierać diety. Członkowie komitetów, spełniający specjalne urzędy, (sekretarzy, skarbników, przewodniczących) mogą poza wynagrodzeniem za podróże i dietami, pobierać jeszcze wynagrodzenie za swoje dodatkowe prace.

Kontrola gmin. Gminy w Szwecji mają bardzo obszerny samorząd. Pewne jednak decyzje gmin muszą uzyskać zezwolenie rządowe; odnosi się to głównie do pożyczek: jeśli pożyczka przekracza pewną granicę, musi ją zatwierdzić Minister Skarbu, który w sprawach pożyczek dla miast zasięga rad komitetu finansowego Szwedzkiego Związku Miast.

Każdy mieszkaniec gminy, o ile uważa, iż jakaś decyzja jest przeciwna prawu lub szkodzi jego prawom, może apelować do gubernatora królewskiego, którego biuro jest pierwszą instancją administracyjną, od której odwołać się można do władzy wyższej zwanej trybunałem rządowym (regeringsrätt).

Zarząd pewnemi działami służby publicznej.

1. *Higjena publiczna.* Higjena publiczna znajduje się pod nadzorem królewskiej rady zdrowia, złożonej z dyrektora, 6 naczelników biura, z których 4-ch jest lekarzami i jeden weterynarzem.

Każda gmina ma swoją radę higieniczną, zajmującą się wszelkimi sprawami higienicznymi i zdrowotnością publiczną. Rząd udziela gminom subwencji na budowę szpitali epidemicznych, sanatoriów dla gruźlicznych i domów dla obłąkanych; te ostatnie naogół są w rękach rządu.

Cała Szwecja podzieloną jest na 252 obwody sanitarne. Każdy departament ma swego urzędnika sanitarnego, płatnego przez rząd; pomocników jego opłacają departamenty, zaś urzędników sanitarnych miejskich wynagradzają miasta.

Gminy dzielą się na obwody akuszeryjne; każdy obwód ma swoją akuszerkę przez siebie opłacaną przy pomocy rządu i departamentu. W każdym departamencie musi być rada akuszeryjna.

2. *Nauczanie.* Każda parafia tworzy obwód naukowy rządzony przez zgromadzenie parafialne, którego organem wykonawczym jest rada szkolna (skoloråd). W miastach naogół rada miejska jest ciałem reprezentacyjnym, zaś władza wykonawcza spoczywa w rękach Rady szkół (förskolstyrelse).

Gminy odpowiedzialne są za szkoły gminne subsydjowane przez Państwo; szkoły handlowe zwykle fundują gminy, zaś szkoły techniczne stwarza Państwo.

Państwo udziela szkołom subsydjów i rozporządza zastępem inspektorów szkolnych, zależnych od najwyższej władzy centralnej w dziedzinie oświatowej, jaką jest Królewska Rada szkolna.

Szkoły średnie w większości wypadków są państwowymi, jednakże miasto, w którym szkoła się znajduje, obowiązane jest dać grunt pod szkołę i plac gier

oraz zwykle miasto obowiązaniem jest do budowy i utrzymania gmachu szkolnego i mieszkania dyrektora.

3. *Drogi.* Kraj w 1922 r. został podzielony na 379 obwodów drogowych, posiadających swoją radę drogową.

Drogi naogół utrzymywane są w porządku przez właścicieli gruntów. Koszt tego utrzymania ponosi w trzech dziesiątych Państwo, zaś resztę wydatków rozdziela się pomiędzy właścicieli gruntów. Reszta obywateli (pozostała własność nieruchoma, opłacający podatki od kapitału i od swego zawodu) wnoszą pewną opłatę drogową do kasy okręgu. Opłaty te używa się na budowę i utrzymanie dróg.

W wielu miastach właściciele gruntów obowiązani są do utrzymywania dróg bądź przez świadczenia w naturze, bądź przez opłacanie podatku drogowego; w innych zaś miastach wydatki na drogi pokrywane są z podatku ogólnego.

4. *Opieka społeczna.* Opieka i rozdział pomocy dla biednych należy do rad administracyjnych, wybranych przez ciała reprezentacyjne gminne. Każda gmina lub związek gmin obowiązany jest do utrzymywania domu dla ubogich. Każdy departament lub związek departamentów muszą mieć dom zarobkowy dla osób zdolnych do pracy, a niechących pracować na utrzymanie rodzin i zmuszonych do tej pracy przez obowiązujące prawo.

Każda gmina lub związek gmin obowiązane są do tworzenia komitetu opieki nad dzieckiem. Każdy departament lub związek departamentów musi mieć dom poprawczy i szkołę przemysłową dla dzieci występnych.

Państwo wykonuje kontrolę nad opieką społeczną przez radców opieki społecznej i pomocy dzieciom, oraz przez inspektora głównego z ministerjum prac społecznych.

5. *Policja.* W departamencie kierownikiem policji jest gubernator, mający do pomocy naczelnika policji, który sprawuje władzę prokuratorską w okręgach rolnych. Naczelnik policji ma do pomocy niższych funkcjonariuszów i policjantów.

W miastach nie posiadających specjalnego kierownika policji, kierownictwo to należy do Magistratu, wspomaganego w tych czynnościach przez prokuratora lub inspektora policji.

Zakończenie. Samorząd istnieje w Szwecji od niepamiętnych czasów i w istocie swej mało jest zmieniony w czasach obecnych, za wyjątkiem kontroli finansowej. Kontrola ta opiera się na zasadzie subsydjów, które obecnie wynoszą około trzeciej części wpływów ogólnych. System subsydjowania wprowadzono, podobnie jak w Anglii, w celu zachęcenia gmin do zwiększenia swej działalności i podniesienia poziomu samorządu.

Poza subsydjami gminy prawie w całości dochody swe czerpią z samorządowego podatku dochodowego.

Należy zaznaczyć, że burmistrz mianowany przez Koronę, nie przewodniczy radzie miejskiej, która wybiera sobie przewodniczącego na rok jeden.

Burmistrz jest płatnym naczelnikiem „kolegium ławników” (Magistratu), który jest władzą administracyjną i kontroluje działalność rady miejskiej pod względem legalności postanowień; Magistrat jest także, w miastach dawnych, sądem pierwszej instancji.

NORWEGJA.

Historja. W dawnych czasach każde miasto norweskie posiadało zgromadzenie naczelników rodów. Na czele zgromadzenia stał urzędnik królewski, którego zadaniem było pobieranie opłat i kar. W czasach późniejszych zastąpił go urzędnik miejski, mający te same zadania. Aż do XIX w. gminy miejskie rządzone były przez królewskiego urzędnika; radni też byli mianowani przez króla. W 1814 r. wprowadzono samorząd miejski i następnie przyjęto prawo z 1837 roku, wprowadzające zmiany w samorządzie. Prawo to dawało władzom miejscowym tak obszerną autonomję, iż podobnej w tym czasie nie było w całej Europie. Później kilkakrotnie wprowadzano zmiany do ustawy z 1837 r. Zmiany ostateczne wprowadzono w 1921 roku.

Podział terytorjalny. Najmniejszą częścią administracyjną jest obwód (herred). Liczby obwodów nie notuje żadna statystyka. W Norwegii jest 43 miast, z czego 24 (ladesteder) są niezależne od hrabstw. Norwegja podzielona jest na 18 hrabstw lub departamentów.

Władze miejskie. Każdy obwód lub miasto ma swoją radę, wybieraną na lat 3; prawo wyborcze posiada każdy obywatel, mający skończonych lat 23 i mieszkający w danym obwodzie przez 2 lata. Każdy wyborca posiada prawo bierne i obowiązany jest do przyjęcia mandatu; od obowiązku tego zwolnieni są ci, którzy byli uprzednio członkami rady i osoby, które ukończyły lat 60.

Rady wybierają swego prezydenta na lat 3 na wsi, i na 1 rok w miastach. Burmistrz, wybierany w miastach przez władze miejskie, jest urzędnikiem płatnym.

Rada ławników, lub władza wykonawcza składa się z czwartej części rady miejskiej lub obwodowej i jest przez nią mianowana.

Rady miejskie lub obwodowe mają bardzo rozległą władzę w zakresie spraw gminnych. Jednakże w niektórych sprawach, jak higiena, nauczanie i t. p. władzę swoją rady przelewają na komisję, której część członków bądź też wszystkich mianuje rada miejska lub obwodowa lub rada ławników.

Rada departamentalna (fylkesting) składa się z przewodniczących rad obwodów. Zarządca (gubernator) jest mianowany przez króla. Może brać udział w pracach rady departamentalnej, lecz nie ma prawa głosu. Zarządca jest od-

powiedzialny za administrację departamentalną; jest on zarazem przedstawicielem władzy centralnej.

Finanse. Dochody miejskie w 1918—1919 pochodziły głównie z opłat samorządowych (73.6%) czynszów (1.2%), dochodów z przedsiębiorstw miejskich i nieruchomości (12.6%) i opłat zwrotnych (12.6%). Miasta pobierają podatek od gruntów, wynoszący od 2 — 7 pro mille ich wartości kadastralnej. Podatek od kapitału (od 1 — 3 pro mille) obowiązuje wszystkich mieszkańców miast. Podatek od dochodu może wynosić 12% lub nawet więcej.

Pod nazwą czynszu rozumie się opłaty handlowe i przemysłowe, podatki od psów, zabaw i t. p. Pożyczkę może zaciągnąć rada miejska, obwodowa lub departamentalna, bez zatwierdzenia królewskiego, na okres nie dłuższy niż 5 lat.

Kontrola władz samorządowych. Decyzje rad miejskich lub obwodowych muszą być zatwierdzone przez zarządcę departamentalnego. Decyzje, które nie osiągnęły $\frac{2}{3}$ głosów rady, lub takie, które wywołują zarzuty ze strony władzy departamentalnej muszą być powtórnie rozpatrywane przez radę; jeśli powtórnie nie osiąga się w głosowaniu $\frac{2}{3}$ głosów, mniejszość może zażądać, by decyzję taką przedstawiono królowi do zatwierdzenia.

Zarząd pewnemi działami służby publicznej.

1. *Higjena publiczna.* Pod względem higieny kraj dzieli się na 395 obwodów: miasta stanowią samodzielne takie obwody. Każdy obwód posiada swego urzędnika medycznego („stadsfysikus“, „stadslaege“, „herredslaege“) jestto lekarz, który jednocześnie ma wolną praktykę. Pozatem jest jeszcze rada higieniczna, której przewodniczy ten sam lekarz. W miastach rada składa się z rady ławników, inżyniera miejskiego i 3-ch członków wybranych przez radę miejską. Rada higieniczna czuwa nad ogólnym stanem sanitarnym miasta lub obwodu, może ona wydawać przepisy higieniczne dla swego miasta lub obwodu. Wydatki rady pokrywają opłaty, uskutecznione przez radę miejską lub obwodową. Departamenty lub wielkie miasta mają swoje szpitale.

2. *Nauczanie.* Pod względem nauczania powszechnego kraj dzieli się na 740 szkolnych obwodów, w czym jest 63 miast. Wydatki szkolne pokrywa rząd. Każde miasto ma swoją radę szkolną, składającą się z członka miejscowego kleru i delegatów rady miejskiej lub obwodowej. Szkoły średnie są rządowe, lecz obecnie istnieje tendencja do oddania ich pod zarząd samorządów miejscowych.

3. *Drogi.* Wydatki na drogi ponoszą miasta; departament lub rząd może na ten cel udzielać subsydjów. Wydatki na drogi najważniejsze w kraju ponosi rząd lub departament.

4. *Opieka społeczna.* Miasta mają swoje biura dobroczynne, które same

starają się o pokrycie swych wydatków; obecnie czynią się starania o uchwalenie rządowych subsydjów dla biur opieki społecznej.

Policja. Policja jest pod zarządem urzędnika królewskiego, lecz większość wydatków na policję ponoszą samorządy.

Zakończenie. System norweski jest bardzo prosty, rady miejskie lub obwodowe, niezależne od siebie, sprawują głównie administrację samorządową. Zakres działania rad departamentalnych jest bardzo mały. Jednakże prace rad miejskich i obwodowych są, w sposób ściśle określony, kontrolowane przez rząd centralny (gubernatora). Władza tego funkcjonariusza w stosunku do samorządów, jest cechą charakterystyczną systemu norweskiego.

Przegląd wydawnictw.

Pasvaldibas Balss (Głos gminy) Nr. 1, 1927.

W numerze 1-y m za 1927 r. organu łotewskiego Związku Miast, „*Pasvaldibas Balss*”, prof. dr. A. Kitchenstein, porusza ważną sprawę higieny społecznej na Łotwie, oraz omawia zagadnienie zapobiegania chorobom zakaźnym i przepisy sanitarne na Łotwie; artykuł ten wiąże się z książką dr. H. Caseneuve, przedstawiciela na Łotwie sekcji higieny Ligi Narodów, o organizacji higieny szkolnej na Łotwie. Dr. Caseneuve z ramienia wyżej wymienionej sekcji zwiedził Łotwę w 1924 r.

K. Bumeisters w artykule następnym zajmuje się ubezpieczeniem miejskich budynków od ognia. Autor uważa, iż miasta i miasteczka łotewskie winny utworzyć wzajemne towarzystwo asekuracyjne od ognia, by zysk, który obecnie z ubezpieczeń zbierają towarzystwa prywatne, pozostawał w rękach gmin.

Inż. Janis Jagars omawia politykę mieszkaniową, a głównie zajmuje się działalnością budowlaną m. Wiednia.

Samorząd miejski w Anglii i jego działalność opisane są w artykule J. Pla-vińskiego.

W przeglądzie ogólnym znajdujemy wzmianki o Zebraniu Związku Miast Łotewskich odbytem dn. 31.X.1926 r. oraz o działalności tegoż Związku od dn. 1.XI — 31.XII.1926 r.; następnie idą notatki o działalności budowlanej m. Rygi, o reformie gruntowej w miastach łotewskich, wreszcie o działalności ekonomicznej m. Talsen. Dział prawny zawiera orzeczenia Senatu w sprawach interesujących gminy.

Kronika krajowa i zagraniczna kończy numer interesujący swą treścią.

„*Zeitschrift für Kommunalwirtschaft*” („Czasopismo gospodarki komunalnej”), 1927, Nr. 1.

Dwutygodnik „*Zeitschrift für Kommunalwirtschaft*” jest urzędowym organem niemieckiego Towarzystwa dla gospodarki i polityki komunalnej (*Verein für Kommunalwirtschaft und Kommunalpolitik*) i jednocześnie szeregu Zjazdów delegatów miejskich, oraz związków gminnych. Czasopismo to, wychodzące w Berlinie, w roku bieżącym rozpoczyna 177 rok istnienia. Na czele zeszytu 1-go z dn. 10 stycznia r. b. znajdujemy wyczerpującą pracę dr. Mulert, prezesa niemieckiego Zjazdu delegatów miast, p. t. „Samorząd i prawodawstwo”; w pracy tej omówione zostały wszystkie troski miast niemieckich, oraz wszystkie ich zadania, jakie zakreślają sobie na rok bieżący. Krótsze, analogiczne przyczyn-

ki zawarte zostały w artykułach: „W sprawie reformy samorządu”, przez radcę dr. Constantin, kierownika niemieckiego Zjazdu przedstawicieli powiatów, „Postulaty miast średnich i małych” dr. Haekel, szefa biura Związku miast Rzeszy Niemieckiej; „Postulaty i zadania gmin wiejskich” przez radcę miejskiego dr. Schmoll, szefa biura zachodniego Związku gmin wiejskich. Tym sposobem, w zeszycie niniejszym zgromadzone zostały wszystkie tegoroczne postulaty kierowników naczelnych zrzeszeń komunalnych w Niemczech. Na uzupełnienie omawianego zeszytu składają się ponadto artykuły: „Komunalna statystyka gospodarcza” przez nadradcę dr. Lentz’a, „Skład Rady ziemskiej”, przez syndyka dr. Schultze - Plotzins’a, „Posiedzenie Zrzeszeń niemieckich organizacji samorządowych w Czechosłowacji” (sprawozdanie z posiedzeń, jakie odbyło się w m. Bodenbach w dn. 26 — 28 września 1926 r.). Dalej następują już zwykle działy redakcyjne, jak rubryka „Praca w małych miastach”, prowadzona przez burmistrza Steinbrichel’a, dział recenzji książek (z dokładnem sprawozdaniem z duktomowego dzieła radcy ziemskiego dr. Constantin, oraz sekretarza generalnego Towarzystwa gospodarki i polityki komunalnej, p. Erwina Steina, p. t. „Powiaty w Niemczech”), oraz liczny szereg komunikatów i informacji — z życia zrzeszeń i związków, z dziedziny rozbudowy miejskiej i spraw mieszkaniowych, z zakresu spraw szkolnych i naukowych, z działu wiadomości personalnych, dotyczących bieżącego życia miast niemieckich, wreszcie — ogólna kronika komunalna, technika komunalna, rozprawki z dziedziny przemysłu na temat urządzeń do ogrzewania i gotowania, jak również na temat spraw ogniowych.

„Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”.

Wyszedł z druku 1-szy zeszyt „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”. Na treść zeszytu składają się Artykuły: „Dwie opinie w sprawie rozporządzeń Prezydenta Rzplitej” przez Profesora Lisowskiego, „Kontrola faktyczna w ustawie o Kontroli Państwowej” przez X. X. „Stwierdzenie obywatelstwa i likwidacja dóbr niemieckich” przez St. Dembińskiego, „Komerccjalizacja polskich kolei państwowych” przez A. Chełmońskiego, „W sprawie listów zastawnych dolarowych i żytnich” przez Prof. Ohanowicza, „Przyczyny spadku złotego” przez Prof. Taylora. Przegląd Piśmiennictwa: 54 recenzji i sprawozdań krytycznych z zakresu prawa, ekonomji i socjologii oraz bogata bibliografia odnośnej literatury polskiej i obcej. Kronika ustawodawcza. Sądownictwo: Przegląd Orzecznictwa karnego i cywilnego Sądu Najwyższego oraz Najw. Trybunału Administracyjnego dla wszystkich ziem polskich. Kronika Ekonomiczna: rolnictwo, przemysł, handel, stosunki walutowe, kronika samorządowa. — Prenumerata roczna we wszystkich księgarniach 20 zł.

KOMUNIKATY.

T-wo ogródków działkowych.

W miastach dzisiejszych i wielkich ośrodkach przemysłowych, ogródki działkowe stały się bardzo ważnym czynnikiem w życiu ludności, zwłaszcza uboższej. Grają one wielką rolę, jako czynnik kulturalny, moralny i społeczny, oprócz tego mają one duże znaczenie jako pomoc materialna: obliczono iż ogródek obszaru 300 — 400 m²/₃ umiejętnie uprawiony, może dostarczyć warzyw i owoców dla rodziny składającej się z 3 — 5 osób.

Liczba ogródków działkowych dla ludności miejskiej została należycie zrozumianą i wykorzystaną zagranicą, w Anglii, Francji, Niemczech. Liczba zorganizowanych posiadaczy ogródków działkowych wynosiła w Anglii w 1925 r. zgórą 1.200.000; w Niemczech cyfra ta doszła do półtora miliona działek. W Polsce jeszcze przed wojną zaczęły powstawać ogródki, po wojnie liczba miast urządzających u siebie ogródki działkowe znacznie wzrosła. Na czele kroczy Poznań, którego ogródki działkowe obejmują przestrzeń 50 ha. Powstają one i w innych miastach Wielkopolski, jak np. w Ostrowiu, zakłada je u siebie Kraków, Lwów, Katowice, Łódź.

Do ruchu tego dołącza się stołeczna Warszawa, gdzie przed niedawnym czasem powstało *Towarzystwo Ogródków*, mające za zadanie zorganizowanie w obrębie miasta kolonij ogródków na terenach rządowych lub miejskich dzierżawionych w tym celu. Zadania T-wa Ogródków są następujące:

1) organizowanie kursów ogrodniczych tak teoretycznych jak praktycznych dla obznajmienia członków ze sposobem prawidłowego ogrodnictwa; 2) urządzenie ogródków wzorowych; 3) ustanawianie instruktorów i wykładowców; 4) pomoc w nabywaniu nawozów, nasion, roślin, drzewek owocowych, narzędzi i t. p. oraz urządzenie inspektów dla sadzonek; 5) ogłaszanie konkursów na najlepiej uprawiony ogródek; 6) rozbudzanie i szerzenie zamiłowania do przyrody, pracy na roli i podnoszenia kultury ogrodniczej wśród ludności m. st. Warszawy.

Towarzystwo wzywa wszystkich, którym na sercu leży zdrowie moralne i fizyczne mieszkańców stolicy, by przystępowali jako członkowie T-wa (czynni lub wspierający). Sekretarjat Komitetu mieści się w Al. Jerozolimskich 32, tel. 317-35. — Stefan Więckowski. Biuro czynne w dniu powszednie, od 4 — 6 pp.

Komitet honorowy Towarzystwa:

Dr. Karol Bertoni, Dr. Bogucki, Dr. J. Buzek, prof. Danielewicz, Wł. Jabłoński, M. Jankowski, Dr. Jurkiewicz, A. Raczyński, St. Schönfeld, prof. Sujkowski, inż. Słomiński.

Komitet organizacyjny:

O. Buzkowa, Dr. Rajmund Buławski, Czesław Bertman, Tadeusz Czaykowski, Antoni Drabowicz, Nikodem Ehrenkreütz, Bronisław Gałczyński, Dr. Konrad Iłski, Jan Łagoda, inż. Juliusz Miller, Jadwiga Nahajska, Kazimierz Sołowski, Józef Staniszewski, Stefan Więckowski.

Czy radni mają prawo do podania odwołania przeciwko decyzji władzy nadzorczej o unieważnienie uchwały Rady Miejskiej.

(Wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z d. 23 listopada 1926 r.)

Grupa radnych — żydów m. Węgrowa, składająca się z 10 osób, zgłosiła w dniu 25 maja 1925 r. na posiedzeniu Rady Miejskiej pomienionego miasta wniosek, dotyczący sposobu wprowadzenia w czyn ustawy z dnia 19 marca 1925 r. o pokrywaniu kosztów leczenia ubogich żydów, będących stałymi mieszkańcami gmin na obszarze b. Królestwa Kongresowego (poz. 255 Dz. Ust.). W głosowaniu wniosek ten przeszedł absolutną większością głosów obecnych członków Rady Miejskiej. Wówczas obecny na posiedzeniu Rady Miejskiej Starosta Węgrowski oświadczył, że jako przewodniczący Wydziału Powiatowego, zawiesza wykonanie powyższej uchwały, jako sprzecznej z ustawą, zaś Wydział Powiatowy zatwierdził tę decyzję orzeczeniem z dnia 12 maja 1925 r. Odwołanie radnych-żydów do Województwa w Lublinie pozostawione było bez rozpoznania decyzją z dnia 9 listopada 1925 r. L. 6728/III, z powodu braku legitymacji do podania odwołania. Na powyższe orzeczenie Województwa wnieśli skargę do Najwyższego Trybunału Administracyjnego Mendel Holland i inni w liczbie 10-ciu radni - żydzi, prosząc o uchylenie tego orzeczenia z powodu obrazy art. 68 dekretu o samorządzie miejskim (dz. pr. poz. 140 ex 1919) i art. 45 dekretu o tymczasowej ordynacji (dz. pr. poz. 141/19). Pozwana władza w odpowiedzi wnosi o oddalenie skargi, jako bezzasadnej.

Najwyższy Trybunał Administracyjny rozważył i uznał:

Podług przepisu zawartego w art. 68 cyt. wyżej dekretu o samorządzie miejskim, władza nadzorcza uprawniona jest w pewnych wypadkach zawiesić uchwały organów gminy miejskiej, przyczem pomieniony art. 68 wyszczególnia, kiedy mianowicie nastąpić to może. Skarga podnosi w p. 1 zarzutu, że uchwała Rady Miejskiej w Węgrowie z dnia 12 maja 1925 r., dotycząca sposobu wprowadzenia w czyn cyt. ustawy z dnia 19 marca 1925 r., nie podpada pod żaden z punktów art. 68 i że wobec tego władza nadzorcza nie miała w danym wypadku podstawy prawnej zajmować się tą uchwałą. Zarzut powyższy Najwyższy

Trybunał Administracyjny pomija na zasadzie przepisów zawartych w art. 24 ustawy z dnia 3 sierpnia 1922 r. poz. 400 ex 1926 Dz. Ust., ponieważ pytanie, czy władza nadzorcza przekroczyła przyznane jej ustawowo uprawnienia, czy też odwrotnie zarządzenie jej znajduje uzasadnienie w przepisach art. 68, nie było wogóle rozpoznawane merytorycznie przez Województwo, które, jak widać z treści zaskarżonego orzeczenia, ograniczyło się wyłącznie do stwierdzenia, że odwoławcy nie posiadali legitymacji prawnej do zaskarżenia orzeczenia I-ej instancji.

Rozpoznając wobec tego tylko zarzut skargi, mający wykazać nieprawidłowość decyzji Województwa w punkcie odmowy skarżącym uprawnienia do podania odwołania, Najwyższy Trybunał Administracyjny uznaje:

Stosownie do art. 63 dekretu o samorządzie miejskim dz. ust. poz. 140, nadzór nad miastami, niewydzielonemi z powiatu, sprawują w pierwszej instancji Wydziały Powiatowe, którym, stosownie do art. 69 ustęp 2 oraz zgodnie z art. 45 dekretu o tymczasowej ordynacji powiatowej, przysługuje prawo *unieważnienia* uchwał, przyczem unieważnienie to, może nastąpić na *wniosek zainteresowanej* osoby lub urzędu. Zainteresowanym, a więc uprawnionym do czynienia odnośnego wniosku, jest oczywiście każda osoba fizyczna lub prawna, względnie urząd, który uznaje, że uchwała, powzięta przez dany organ samorządowy, narusza jej konkretne prawa lub obciąża ją obowiązkiem bez zasady prawnej. (art. 9 ust. z dnia 3 sierpnia 1922 r. Dz. Ust. poz. 400 ex 26 r.). Natomiast skarżący jako radni nie mają legitymacji do podania odwołania przeciwko decyzji władzy nadzorczej o unieważnienie uchwały Rady Miejskiej, ponieważ nie reprezentują oni gminy, w której imieniu uprawniony jest do działania tylko Magistrat na podstawie uchwały pomienionej Rady (art. 47 p. 1 dekretu), przyczem uchwała taka powzięta być musi zgodnie z przepisami zawartemi w art. 34 tegoż dekretu. Nie są oni również osobami „zainteresowanemi” osobiście w myśl art. 69 dekretu o samorządzie i art. 50 dekretu o ordynacji, ponieważ odwołanie ich, jak widać z jego treści, miało na celu nie obronę przysługujących im indywidualnych praw, zagrożonych uchwałą rady miejskiej, lecz przeciwnie, wkraczając w kompetencje samorządu miejskiego, występowało w obronie tej uchwały względnie w obronie interesów ogółu obywateli żydów, zamieszkałych w Węgrowie.

Uznając wobec powyższego, że zaskarżone orzeczenie słusznie odmówiło skarżącym charakteru „zainteresowanych”, a tem samem legitymacji do podania odwołania. Najwyższy Trybunał Administracyjny oddalił skargę jako bezasadną.

Kompletne używane urządzenie ELEKTROWNI prądu stałego 220 woltów

składające się z:

5 zespołów maszynowych na gaz ssany o mocy 30, 35, 65 i 110
km, z dynamomaszynami obpowiedniej mocy;

1 zespołu maszynowego systemu *Diesla* o mocy 65 KM
z dynamomaszyną;

2 generatorów gazowych;

2 kpl, tablic rozdzielczych;

różnych maszyn pomocniczych;

110 liczników prądu stałego 110 Woltów;

300 liczników prądu stałego 2x110 i 220 Woltów;

95 qmm w całości lub częściowo na sprzedaż. Do 1.4. 27 maszyny mogą
być obeerzane w ruchu.

Zapytania prosimy kierować do „Par”, Poznań Aleje Marcinkowskiego 11
pod Nr. 3.39.

Polskie Przedsiębiorstwo Budowy Dróg

„BITUMEN”

SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

ZARZĄD

WARSZAWA, UL. NIECAŁA 8.

TELEFON 403-28.

Adres dla depesz: „ALTUS WARSZAWA”.

Wykonują:

z Mastyxów asfaltowych:

Chodniki, posadzki, wylewanie bram i podwórz, oraz izolacje budowlane.

Z maki asfaltowej: — Jezdnie ubijane

Z płyt asfaltowych prasowanych:

-wszelkiego rodzaju posadzki peronowe, oraz z kwasoodpornych — posadzki
w fabrykach chemicznych.

Z a falt nacadamu i asfaltu walcowego:

jezdnie na pokładzie starych dróg bitych.

Spramexowanie (asfaltowanie) nawierzchni dróg wiejskich.

Z lanotwardo go asfaltu:

jezdnie w każdej porze roku, nawet w zimie podczas mrozów.

Roboty brukarskie:

z kamienia polnego, drobnej i grubej kostki na pokładach betonowych lub
na podłożu naturalnem.

Płyn Kurzochłonny do polewania ulic i szos „Omega” pochłania kurz w cią-
gu 2—3 tygodni po jednorazowym zlewaniu ulicy”.